

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA**

JUSTINA ŠILEIKIENĖ

**FINANSINIO AUDITO RIZIKOS IR JŲ VERTINIMAS X
ĮMONĖS PAVYZDŽIU**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė
doc. dr. D. Daujotaitė**

VILNIUS, 2016

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA**

**FINANSINIO AUDITO RIZIKOS IR JŲ VERTINIMAS
X ĮMONĖS PAVYZDŽIU**

**Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa FVmns4**

Recenzentas

2016 04 10

Vadovė

doc. dr. D. Daujotaitė

2016 04 10

Atliko

FVmns4-01 gr. stud.

J. Šileikienė

2016 04 10

VILNIUS, 2016

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Bendros audito rizikos apibrėžimas.....	13
2 lentelė. Įgimtos rizikos apibrėžimai.....	19
3 lentelė. Santykinių rodiklių skalė.....	20
4 lentelė. Kontrolės rizikos apibrėžimas.....	20
5 lentelė. Neaptikimo rizikos apibrėžimai.....	22
6 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatai.....	32
7 lentelė. Finansinio audito rizikos dalių vertinimo skalė.....	38
8 lentelė. Įmonės AB „X“ vidaus kontrolės elementai pagal COSO modelį.....	42
9 lentelė. AB „X“ 2014-12-31 d. balanso turto dalies elementų svarbos vertinimas, Lt.....	44
10 lentelė. AB „X“ 2014-12-31 d. balanso nuosavybės ir įsipareigojimų dalies elementų svarbos vertinimas, Lt	45
11 lentelė. AB „X“ 2014 metų pelno (nuostolių) ataskaitos elementų svarbos vertinimas, Lt.....	46
12 lentelė. Finansinės skolos.....	47
13 lentelė. Klientams suteikti kreditai.....	47
14 lentelė. Įmonės AB „X“ kontrolės aplinkos klausimynas.....	49
15 lentelė. Įmonės „X“ kontrolės procedūrų vertinimas.....	50

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Lietuvos auditorių schema.....	11
2 pav. Audito procesas.....	12
3 pav. Finansinių ataskaitų priežastinis vertinimas.....	14
4 pav. Apgaulės sąlygos.....	15
5 pav. Neaptikimo riziką, veikiančys veiksniai.....	23
6 pav. Konceptualus modelis.....	30
7 pav. Finansinės rizikos vertinimo grafikas.....	36

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. FINANSINIO AUDITO RIZIKOS SAMPRATA	8
1.1. FINANSINIO AUDITO SAMPRATA	8
1.2. FINANSINIO AUDITO RIZIKA	13
2. FINANSINIO AUDITO RIZIKOS RŪŠYS IR VERTINIMO METODAI	18
2.1. FINANSINIO AUDITO RIZIKOS RŪŠYS	18
2.1.1. ĮGIMTA RIZIKA	18
2.1.2. KONTROLĖS RIZIKA.....	20
2.1.3. NEAPTIKIMO RIZIKA	22
2.2. FINANSINIO AUDITO VERTINIMO METODAI	24
2.3. KONCEPTUALUS MODELIS	28
2.3.1. EKSPERTINIO TYRIMO ATLIKIMO PLANAS	31
2.3.2. EKSPERTINIS VERTINIMAS	31
2.3.3. EKSPERTŲ NUOMONĖS SUDERINAMUMO TIKRINIMAS	32
3. ĮMONĖS X FINANSINIO AUDITO RIZIKOS VERTINIMO METODOLOGIJA	35
4. ĮMONĖS X FINANSINIO AUDITO RIZIKOS VERTINIMAS	40
IŠVADOS.....	52
LITERATŪRA	54
ANOTACIJA.....	58
SANTRAUKA	59
PRIEDAI	61

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Finansinis auditas yra svarbi audito sistemos rūšis, bet audito literatūroje daugelis jo aspektų dar neišnagrinėti. Pasak Puškoriaus (2003), kartais finansinis auditas bandomas sutapatinti su veiklos auditu, nes kad ir kokia būtų organizacija, jos veikla nėra vien finansinė arba tik ūkinė.

Verslo subjektams, norintiems priimti tinkamus ekonominius sprendimus, yra reikalinga patikima informacija. Audituotos finansinės ataskaitos suteikia tokią informaciją. Praktika rodo, kad ne visada finansinių ataskaitų informacija būna tikra ir teisinga. Dėl pasitaikančių klaidų ir apgaulių nukenčia daugelis rinkos subjektų: įmonių savininkai, samdomi darbuotojai, įmonės, susijusios ūkiniais ryšiais, ir kt. Atlikti tyrimai rodo, kad informacijos teikėjų tikslai neretai prieštarauja vartotojų tikslams. Dėl šių priežasčių audito svarba yra didelė. Auditorius gali patvirtinti arba paneigti, ar informacija, kurią teikia įmonė, atspindi tikrą ir teisingą vaizdą. Finansinių ataskaitų auditas yra sudėtingas procesas, kurį atlieka auditorius, vadovaudamasis tarptautiniais audito standartais, profesinės etikos normomis, profesiniu skepticizmu, profesiniu sprendimu, profesine kompetencija ir kt. Atskaitingumo požiūriu, auditas pateikia profesionaliai struktūruotą ir nepriklausomą informaciją apie audituotas finansines ataskaitas. Toks finansinių ataskaitų patvirtinimas suteikia finansinėms ataskaitoms patikimumo ir mažina informacinę riziką, kad skelbiama informacija yra reikšmingai iškraipyta.

Nepaisant to, išlieka tikimybė, kad auditorius galėjo nepastebėti iškreipimų, atsiradusių dėl klaidos arba apgaulės, o tai gali įtakoti auditorius išvadas apie finansinę būklę. Auditas – veiklos sritis, kuriai būdinga neišvengiama rizika (Eimanavičiūtė L., Kustienė A., 2013). Atsižvelgus į tai, būtina sukurti tinkamą rizikos įvertinimo sistemą, kuri įmonėje padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir taptų veiklos valdymo pagrindu.

Tarptautiniuose audito standartuose nurodoma, kad finansiniam auditui nustatomas 95 procentų audito patikimumo lygis, todėl auditorius turi profesionaliai įvertinti audito riziką ir numatyti procedūras, sumažinančias ją iki priimtina žemo lygio.

Tyrimo problema. Kokiais būdais galima įvertinti finansinio audito riziką ir kuris iš jų tinkamiausias įmonėje X.

Tyrimo objektas. Finansinio audito rizikos ir jų vertinimas

Tyrimo tikslas. Įvertinti finansinio audito rizikos ir jų vertinimo metodus ir pateikti siūlymus jų tobulinimui.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) Pateikti finansinio audito rizikos teoriją;

- 2) Išanalizuoti finansinio audito rizikos rūšis ir jų vertinimo metodus;
- 3) Parengti finansinio audito rizikos vertinimo modelį;
- 4) Atlikti X įmonės finansinio audito rizikos vertinimą ir pateikti siūlymus jo tobulinimui.

Tyrimo reikšmingumas ir naujumas. Šią temą svarbu nagrinėti dėl to, kad iki šiol Lietuvoje bei pasaulyje tokia tema studijų nėra daug. Kalbant apie finansinio audito riziką reikėtų paminėti tokius Lietuvos mokslininkus kaip J. Mackevičius, D. Daujotaitė, V. Lakis, R. Kanapickienė, S. Puškorius, R. Jankūnaitė ir kt. Pasaulyje finansinį auditą giliausiai nagrinėja J. Adams, R.O. Whittington, K. Pany. Darbas parašytas remiantis šių autorių idėjomis, o jame atskleistos ir išnagrinėtos problemos, siūlomi sprendimo būdai gali būti panaudoti tobulinant finansinio audito rizikos vertinimą.

Darbo struktūra. Mokslinį tiriamąjį darbą sudaro įvadas, keturi skyriai ir poskyriai, išvados. Pirmoje dalyje nagrinėjama finansinio audito rizikos samprata. Antroje nagrinėjama finansinio audito rizikos rūšys (įgimta, kontrolės, neaptikimo) ir vertinimo metodai, modeliai, sudarytas conceptualus modelis, atliktas ekspertinis tyrimas. Trečioje dalyje pateikiamas autorės sukurtas finansinio audito rizikos vertinimo modelis, jo metodologija, iškeliami hipotezė. Ketvirtoje dalyje atliekamas finansinės įmonės AB „X“ vertinimas, vadovaujantis sukurtu modeliu, metodologija, patvirtinama hipotezė. Penktoje dalyje pateikiamos išvados.

1. FINANSINIO AUDITO RIZIKOS SAMPRATA

1.1. Finansinio audito samprata

Audito užuomazgų aptinkama daugiau kaip prieš 5 tūkstančius metų. Jau Mesopotamijos civilizacijoje aptinkamos ryškios žymės šalia sumų įvairiuose piniginių sandorių įrašuose. Jos parodo, kad sumos buvo ne tik suregistruojamos, bet ir patvirtinamos. O pats terminas „auditas“ kilo iš lotynų kalbos žodžio „auditus“, kuris reiškia klausymą, svarstymą (Funkhouser M., Pu Y. J., 2004). Auditas yra viena iš seniausių ir garbingiausių valstybės funkcijų. Didžiosios Britanijos Audito tarnyba buvo įsteigta dar 1314 m., o Prancūzijos Audito rūmai - 1318 metais (Pollitt, Ch., Summa H., 2002).

Pagal funkcinį požymį, pasak Mackevičius (2001), auditas skirstomas: finansinį auditą, valdymo auditą, veiklos auditą, socialinį auditą. Šiame poskyryje plačiau bus nagrinėjama finansinio audito samprata.

Finansinį auditą Mackevičius (2001) apibrėžia kaip nepriklausomą audituojamos įmonės finansinių ataskaitų patikrinimą ir auditoriaus išvados pateikimą, vadovaujantis finansinių ataskaitų auditą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais. Pagrindinis tikslas yra nustatyti, ar finansinės ataskaitos visais atvejais teisingai parodo audituojamos įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus pagal teisės aktus, reglamentuojančius buhalterinę apskaitą ir finansinių ataskaitų sudarymą.

LR Finansų ministerija (2015) finansinių ataskaitų auditą apibrėžia kaip nepriklausomą įmonės, įstaigos ar organizacijos finansinių arba konsoliduotųjų finansinių ataskaitų patikrinimą ir išvados pateikimą. Išvadoje nurodoma, ar finansinės arba konsoliduotosios finansinės ataskaitos visais atžvilgiais tikrai teisingai parodo įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus. Pagrindinis finansinio audito tikslai:

1) nustatyti, ar finansinės ataskaitos visais reikšmingais atvejais teisingai parodo audituojamos įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus pagal teisės aktus, reglamentuojančius buhalterinę apskaitą ir finansinių ataskaitų sudarymą;

2) įvertinti, ar metiniame arba konsoliduotame metiniame pranešime, įmonės veiklos ataskaitoje (jeigu pagal teisės aktų reikalavimus jie rengiami) pateikti finansiniai duomenys atitinka metinių finansinių ataskaitų (metinių konsoliduotųjų finansinių ataskaitų) duomenis.

Finansinių ataskaitų auditą reglamentuoja Audito įstatymas. Šiame įstatyme nustatoma:

- finansinių ataskaitų rinkinio ir konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinio (toliau – finansinės ataskaitos) audito atlikimo, atestuoto auditoriaus vardo suteikimo ir jo įrašymo į atestuotų auditorių sąrašą tvarka;

- audito įmonių įrašymo į audito įmonių sąrašą ir audito įmonių pažymėjimų išdavimo tvarka;
- audito įmonių ir atestuotų auditorių profesinę veiklą;
- atestuotų auditorių ir audito įmonių audito kokybės užtikrinimas;
- atlikto audito tyrimą ir atestuotų auditorių ir audito įmonių viešąją priežiūrą;
- viešojo intereso įmonių finansinių ataskaitų audito reikalavimus, užtikrinimo ir kitų susijusių paslaugų teikimas;
- LR Vyriausybės įgaliotos atlikti auditorių ir audito įmonių viešąją priežiūrą įstaigos teisės ir pareigos;
- Lietuvos auditorių rūmų veikla.

Atestuotiems auditoriams, kurie audito veikla verčiasi savarankiškai, *mutatis mutandis* taikomos šio įstatymo nuostatos, reglamentuojančios audito įmonių veiklą.

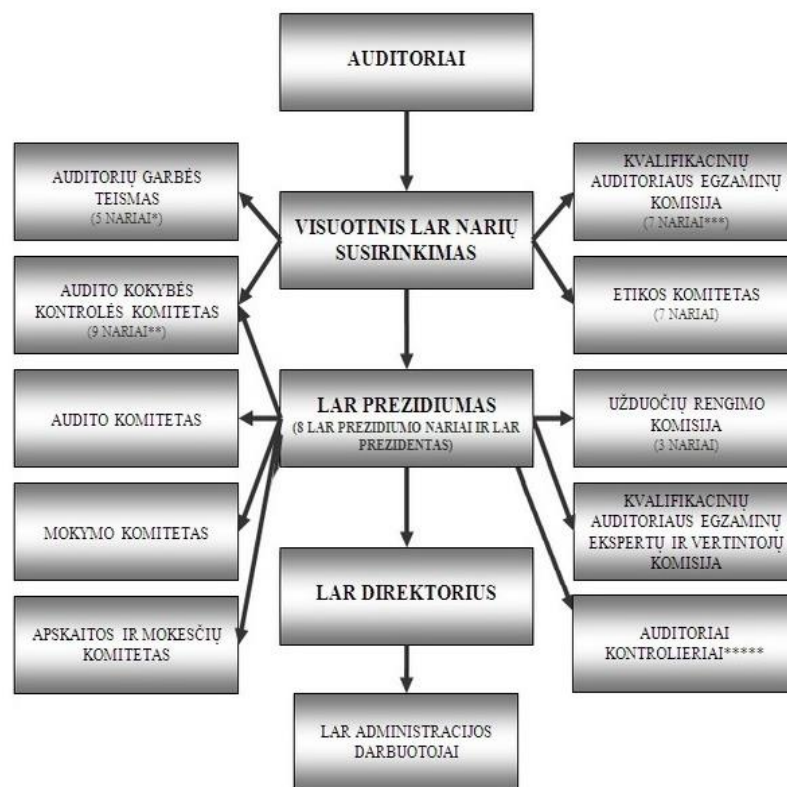
Taip pat auditoriai turi laikytis *tarptautinių audito standartų*, kurie patvirtinti Tarptautinės buhalterijų federacijos. Kiekviename tarptautine standarte pateikiama auditoriams aktuali informacija: 200-ajame TAS nustatomi bendrieji nepriklausomo auditoriaus tikslai ir audito atlikimas, 210-ajame TAS kalbama apie susitarimą dėl audito užduočių sąlygų. 220-jame TAS aptariamos konkrečios auditoriaus pareigos, susijusios su kokybės kontrolės procedūromis, atliekant ataskaitų auditą. Šiame standarte taip pat aptariamos asmens, atliekančio kokybės kontrolės priežiūros, pareigos. 230-ajame pateikiamos auditoriaus atsakomybė dėl apgaulės, atliekant finansinių ataskaitų auditą. 250-ajame TAS aptariama auditoriaus pareiga įvertinti įstatymus ir teisės aktus, atliekant finansinių ataskaitų auditą. 260-ajame TAS aptariama auditoriaus pareiga informuoti už valdymą atsakingus asmenius. Šį TAS papildė 265 TAS, kuriame aptariama auditoriaus pareiga tinkamai informuoti už valdymą atsakingus asmenis apie vidaus kontrolės trūkumus. 300-ajame TAS kalbama apie finansinių ataskaitų audito planavimą. 315-ajame aptariama auditoriaus pareiga nustatyti ir įvertinti reikšmingo iškraipymo riziką finansinėse ataskaitose, susipažįstant su įmone ir jos aplinka, įskaitant ir vidaus kontrolę. 320-ajame TAS aptariama auditoriaus pareiga taikyti reikšmingumo sampratą. 450-ajame TAS paaiškinama, kaip reikšmingumas taikomas, vertinant nustatytų iškraipymų poveikį auditui ir neištaisytų iškraipymų poveikį finansinėms ataskaitoms. 330-jame TAS aptariama auditoriaus atsakomybė, rengiant ir įgyvendinant atsaką į reikšmingo iškraipymo riziką, kurią jis nustatė ir įvertino pagal 315-ąjį TAS. 402-ajame TAS kalbama apie auditoriaus pareigą surinkti pakankamai tinkamų audito įrodymų, kai įmonė naudojami vienos ar kelių paslaugų organizacijos paslaugomis. 500-jame TAS išaiškinama, kas sudaro audito įrodymus ir išnagrinėjama auditoriaus atsakomybė, rengiant ir atliekant audito procedūras, kuriomis norima surinkti pakankamai tinkamų audito įrodymų, kad būtų galima padaryti pagrįstas išvadas, kuriomis grindžiama auditoriaus nuomonė. 501-ajame TAS aptariami konkretūs

veiksmai, kuriais siekiama gauti pakankamai audito įrodymų apie atsargas, su įmone, susijusiais teisiniais ginčus bei ieškinius. 505-ajame TAS apibrėžiama auditoriaus naudojimas išorės šalių patvirtinimo procedūromis, kuriomis siekiama surinkti audito įrodymus. 510-ajame TAS kalbama apie pirmojo audito užduotis, pradinius likučius. 520-ajame TAS aptariama auditoriaus naudojimas analitinėmis procedūromis kaip pagrindinėmis procedūromis, aptariama auditoriaus pareiga atlikti analitines procedūras audito pabaigoje. 530-ajame TAS randama informacija apie audito atranką. 540-asis TAS aptaria auditoriaus atsakomybes, susijusias su apskaitiniais įvertinimais, įskaitant tikrosios vertės apskaitinius įvertinimus ir atskleista informacija, atliekant finansinių ataskaitų auditą. 550-ajame aptariamos auditoriaus pareigos dėl susijusių šalių santykių ir sandorių, atliekant finansinių ataskaitų auditą. 570-ajame TAS aptariamos auditoriaus pareigos, susijusios su vadovybės taikoma veiklos tęstinumo prielaida, rengiant finansines ataskaitas. 580-ajame TAS nurodoma, kad auditorius turi gauti vadovybės ir, jeigu taikytina, už valdymą atsakingų asmenų rašytinius pareiškimus. 600-asis TAS taikomas grupių auditams. 610-ajame TAS aptariamos auditoriaus pareigos, susijusios su vidaus auditorių darbu ir kai pavieniai vidaus auditoriai tiesiogiai padeda išorės auditoriui atlikti audito procedūras. 620-ajame TAS kalbama apie auditoriaus eksperto darbo naudojimą. 700-ajame TAS nagrinėjama auditoriaus pareiga susidaryti nuomonę apie finansines ataskaitas. Taip pat aptariama po finansinių ataskaitų auditoriaus pateiktos forma ir turinys. 701-ajame TAS nurodoma auditoriaus atsakomybė už pagrindinių audito dalykų pateikimą auditoriaus išvadoje. Reglamentuojama auditoriaus sprendimą, kokia informacija turi būti pateikta audito išvadose, kokia turi būti jos forma ir turinys. 705-asis TAS susijęs su auditoriaus atsakomybe pateikti tinkamą išvadą, kai yra daroma išvada, kad yra būtina modifikuoti nuomonę apie finansines ataskaitas. Šiame TAS nustatyti trys modifikuotų nuomonių tipai: sąlyginė, neigiama ir atsisakymas pareikšti nuomonę. 706-ajame TAS nagrinėjama papildoma auditoriaus išvadose pateikiama informacija, kai auditoriaus nuomone yra būtina. 710-ajame TAS aptariamos auditoriaus pareigos, susijusios su lyginamąja informacija, atliekant finansinių ataskaitų auditą. 720-ajame TAS nurodomos auditoriaus pareigos, susijusios su kita informacija dokumentuose, į kuriuos įtrauktos audituotos finansinės ataskaitos ir auditoriaus išvada apie jas. 800-ajame TAS aptariami specialūs svarstymai, taikant tarptautinius audito standartus pagal specialios paskirties tvarką sudarytų finansinių ataskaitų auditui. 805-ajame TAS kaip ir 800-ajame TAS aptariami specialūs svarstymai, bet kalbama apie jų taikymą atskirai finansinei ataskaitai, atskiram ataskaitos elementui, sąskaitos ar straipsnio auditui. 810-ajame TAS nagrinėjamos auditoriaus pareigos, susijusios su užduotimi pateikti išvadą dėl finansinių ataskaitų santraukos, parengtos pagal to paties auditoriaus pagal TAS audituotas finansines ataskaitas (Lietuvos audito rūmai, 2015).

Tarptautinė buhalterių federacija - International Federation of Accountants (IFAC) yra pasaulinė buhalterių profesinė organizacija, kuri tarnauja visuomenės interesams, stiprina profesiją ir prisideda prie stiprios tarptautinės ekonomikos vystymosi. Šiuo metu šiai federacijai priklauso 175 profesinės

buhalterių organizacijos iš 130 šalių, atstovaujančių daugiau nei 284 milijonus viešai praktikuojančių, dirbančių švietimo, valstybės tarnybos, pramonės bei prekybos sektoriuose buhalterių. Organizacija nustato tarptautinius etikos, audito ir užtikrinimo užduočių, buhalterių profesionalų mokymosi ir viešojo sektoriaus apskaitos standartus bei leidžia rekomendacijas, skatindama aukštos kokybės buhalterių profesionalų darbą (Lietuvos audito rūmai, 2015).

2003 metų pabaigoje Lietuvos auditorių rūmai (LAR) tapo asocijuotu Tarptautinės buhalterių federacijos nariu. Lietuvos auditorių rūmai yra viešas juridinis asmuo, kurio tikslas yra vienyti visus atestuotus auditorius, koordinuoti jų veiklą, atstovauti jų interesams ir tenkinti kitus viešuosius interesus. Auditorių rūmai įregistruoti 2000 m. vasario 22 d. 2004 metais Auditorių rūmai tapo ir Europos buhalterių federacijos (FEE) nariu korespondentu, o 2008 metais tapo šios organizacijos tikroju nariu. LAR verčia ir aiškina Tarptautinės buhalterių federacijos patvirtintų Tarptautinių audito ir kitų profesinių standartus, Buhalterių profesionalų etikos kodeksą, rengia audito atlikimo metodikas. Organizuoja kvalifikacinius auditoriaus egzaminus, išduoda Auditoriaus pažymėjimus. Nuolat vykdo auditorių kvalifikacijos kėlimo kursus, auditorių padėjėjų mokymus. Prižiūri auditorių ir audito įmonių veiklą. Koordinuoja įmonių įrašymą į audito įmonių sąrašą bei išbraukimą iš audito įmonių sąrašo. Gina auditorių interesus, atstovauja valstybinės valdžios ir valdymo institucijose. Teikia pasiūlymus dėl teisės aktų, reglamentuojančių auditą ir apskaitą. Lietuvos audito rūmų struktūrą pateikiama (žr. 1 pav. Lietuvos auditorių schema):

Šaltinis: Lietuvos auditorių rūmai (2015).

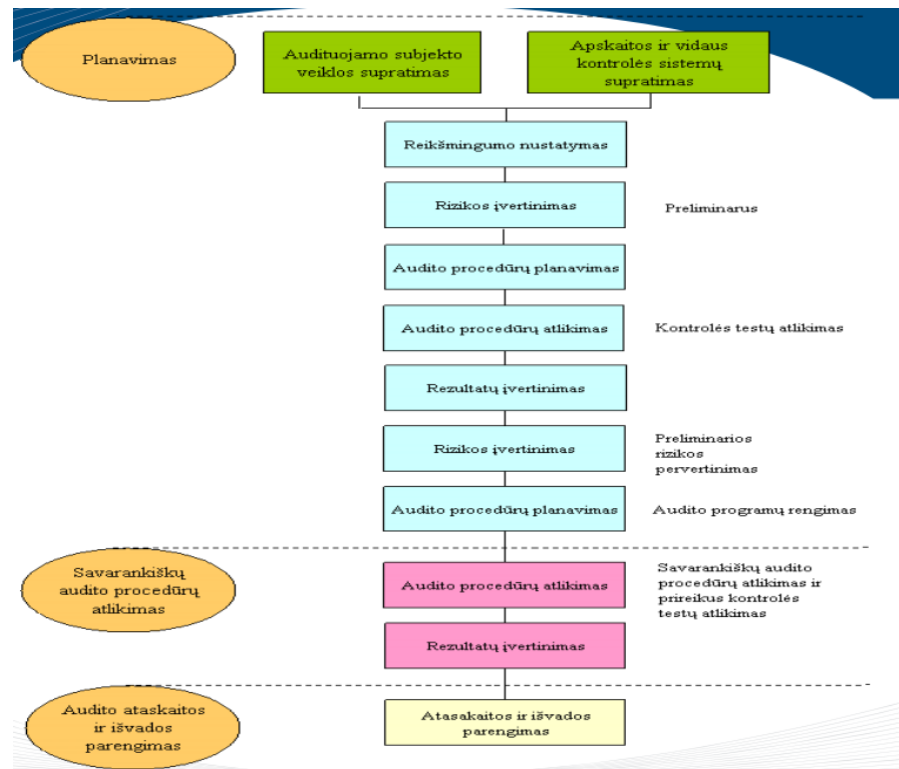
1 pav. Lietuvos auditorių schema

Remiantis šia schema LAR susideda iš auditorių, visuotinio LAR narių susirinkimo, LAR prezidiumo (8 LAR prezidiumo nariai ir prezidentas), LAR direktoriaus ir administracijos darbuotojų, iš komisijų (kvalifikuotų auditoriaus egzaminų, užduočių rengimo, kvalifikacinių auditoriaus egzaminų ekspertų ir vertintojų), komitetų (audito kokybės kontrolės, audito, mokymo, apskaitos ir mokesčių, etikos), auditorių kontrolierių ir Auditorių garbės teismo.

Įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme (2015) nurodoma, kad metinių finansinių ataskaitų auditas turi būti atliktas:

- uždariesiose akcinėse bendrovėse,
- kooperatinėse bendrovėse (kooperatyvuose),
- tikrosiose ūkinėse bendrijose ir komanditinėse ūkinėse bendrijose, kuriose visi tikrieji nariai yra akcinės bendrovės ar uždariosios akcinės bendrovės, jeigu jų ne mažiau kaip du rodikliai paskutinę finansinių metų dieną viršija šiuos dydžius:
  - 1) balanse nurodyto turto vertė – 1 800 000 eurų;
  - 2) pardavimo grynosios pajamos per ataskaitinius finansinius metus – 3 500 000 eurų;
  - 3) vidutinis metinis darbuotojų skaičius pagal sąrašą per ataskaitinius finansinius metus – 50 darbuotojų.

Audito procesas susideda iš šių pagrindinių etapų (žr. 2 pav. Audito procesas): planavimo, savarankiškų audito procedūrų atlikimo, audito ataskaitos ir išvados parengimo.

Šaltinis: Vaitkevičiūtė A., Finansinis (teisėtumo) auditas, 2011.

2 pav. Audito procesas

Planavimo metu auditorius susipažįsta su audituojamo subjekto veikla ir ypatumais, taikoma apskaitos sistema, vertina susijusių šalių, apgaulės ir korupcijos riziką. Vertina naudojamą informacines sistemas, ankstesnio audito rezultatus, vidaus kontrolę, vidaus auditorių darbą ir jo panaudojimą. Taip pat sprendžia, ar pasitelkti ekspertus ir išorės auditorius. Šis etapas baigiamas audito plano ir audito programų parengimu. Savarankiškos audito procedūros sudaro ūkinių operacijų ir buhalterinių sąskaitų likučių išsamios audito procedūros ir analitinės procedūros. Atlikus savarankiškas audito procedūras auditorius turi įvertinti, ar nustatytos klaidos sudaro reikšmingą iškraipymą finansinėse ataskaitose ir ar turi įtakos turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo teisėtumui. Finansinio audito rezultatai pateikiami audito ataskaitoje ir išvadoje, kurios teikiamos ir audituojamam subjektui. Audito išvadosse pareiškama auditoriaus nuomonė dėl audituojamo subjekto ataskaitų rinkinių vykdymo, dėl lėšų ir turto valdymo, naudojimo, disponavimo jais teisėtumo ir naudojimo įstatymų nustatytiems tikslams (Vaitkevičiūtė, 2011).

Apibendrinant, galime teigti, kad finansų auditas yra sudėtingas, dinamiškas ir nevienalytis procesas, susidedantis iš struktūrinių elementų. Taip pat ir kryptingas procesas, kuris apima visumą nuosekliai atliekamų veiksmų ir operacijų.

1.2. Finansinio audito rizika

Audito reikšmė nuolat auga. Profesionaliai, pritaikius tinkamus audito rizikos vertinimo metodus, gerai atliktas auditas yra įmonei kaip garantas, kad ji veikia sėkmingai, neturi trūkumų.

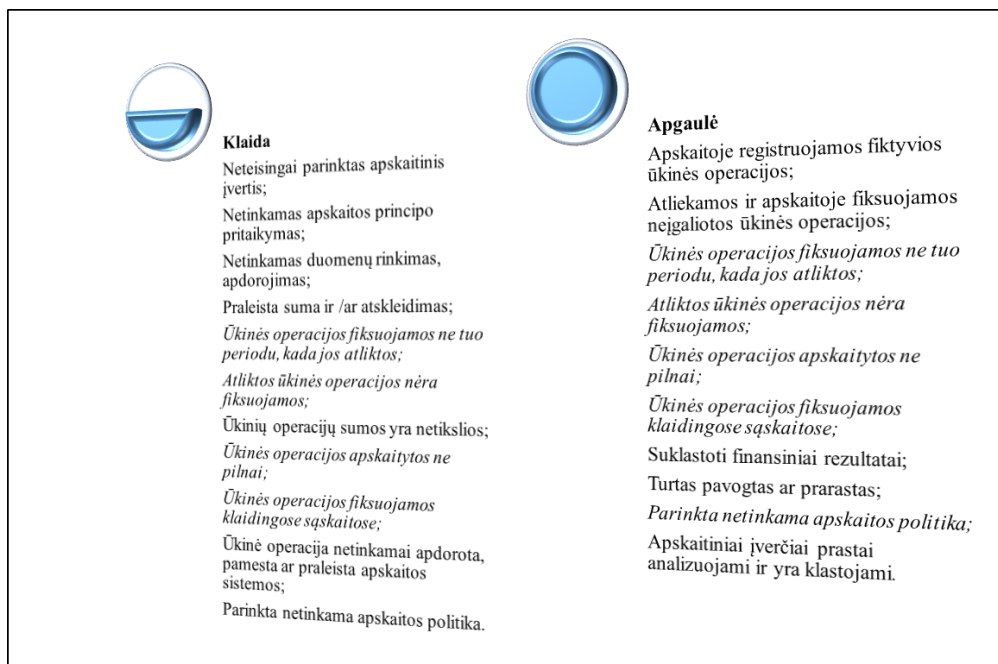
Auditas didelę reikšmę įgauna visuotinės konkurencijos sąlygomis ir yra priskiriamas prie veiklos sričių, kurioms būdinga neišvengiama rizika. Galima teigti, dėl to mokslo darbuose daug dėmesio skiriama audito rizikai. Literatūros šaltiniuose sutinkami skirtingi audito rizikos apibūdinimai, kuriuose akcentuojami vieni ar kiti rizikos aspektai (žr. 1 lentelę):

1 lentelė. **Bendros audito rizikos apibrėžimai**

Autorius arba šaltinis	Audito rizikos apibrėžimas
200 Tarptautinis audito standartas	Audito rizika – rizika, kad apie finansinėse ataskaitose esančius reikšmingus informacijos iškraipymus auditorius gali pateikti neteisingą nuomonę.
Mackevičius J., Lakis V.	Audito rizika – tai rizika, kad audito metu nebus atskleisti melagingi duomenys įmonės finansinėse ataskaitose ir auditorius gali pareikšti neteisingą nuomonę apie įmonės finansines

	ataskaitas.
Kabašinskas J., Toliatienė I Adams R.	Audito rizika – pavojus, kad, remdamasis atliktų audito procedūrų rezultatais, auditorius padarys klaidingą išvadą.
Lynn G.	Audito rizika – galimų reikšmingų iškraipymų ataskaitoje rizika arba nerealių lūkesčių rizika, kuri kyla dėl audito apimties arba dėl to, ką tikisi auditorius aptikti.
Knechel W.R.	Audito rizika – galimybė arba tikimybė, kad auditorius priims klaidingą išvadą dėl vadovybės reikšmingų tvirtinimų.

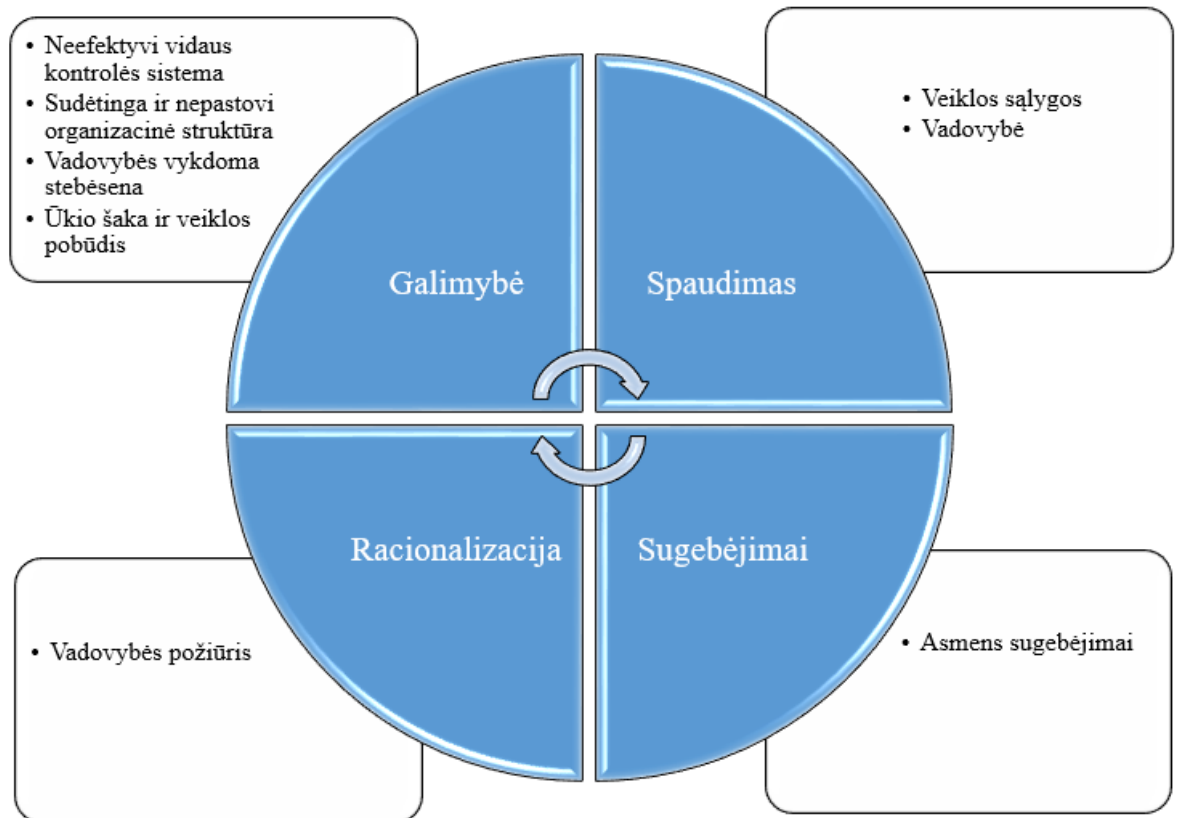
Išanalizavus dalį užsienio ir Lietuvos mokslininkų darbų audito tema, pastebėta, kad dauguma jų akcentuoja, jog audito rizika susijusi su tuo, kad auditorius gali pateikti neteisingą išvadą apie audituotos įmonės finansinę atskaitomybę, jeigu audito metu nebus pastebėtos finansinėje atskaitomybėje esančios reikšmingos klaidos, apgaulės ar iškraipymai. 240-ajame TAS teigiama, kad finansinės ataskaitos gali būti iškraipomos dėl apgaulės arba klaidos. Apgaulė nuo klaidos skiriasi tuo, ar veiksmas, dėl kurio iškraipytos finansinės ataskaitos, buvo tyčinis ar ne. Auditoriui yra svarbiausios dvi iškraipymo rūšys: iškraipymai dėl apgaulingos finansinės atskaitomybės ir iškraipymai dėl turto pasisavinimo. Jodelienė (2010) pateikia finansinių ataskaitų iškraipymų priežastinį vertinimą (žr. 3 pav.):

Šaltinis: sudaryta pagal Jodelienė R. (2010)

3 pav. Finansinių ataskaitų priežastinis vertinimas

Remiantis 3 paveikslu, galime matyti, kad nevisus iškraipymus galime identifikuoti tik kaip apgaulę arba tik klaidą. Kaip pavyzdį galime paimti „Ūkinės operacijos fiksuojamos klaidingose sąskaitose“. Šį iškraipymą negalime priskirti klaidai arba apgaulėi, reikalinga detalesnė analizė jo atsiradimui. Pagal Wolfe ir Hermanson (2004) išskiriamos keturios apgaulės sąlygos: galimybės, spaudimas, racionalizacija, sugebėjimai (žr. 4 pav.):

Šaltinis: sudaryta pagal Wolfe, D. T., Hermanson, D. R (2004) ir 240 TAR.

4 pav. Apgaulės sąlygos

Apgaulės galimybes sąlygoja, pagal 240 TAS: nepakankamas kontrolės priemonių stebėseną, specialistų dažna kaita, apskaitos ir informacinių sistemų neefektyvumas, naudojimas verslo tarpininko paslaugomis, sudėtingi sandoriai, vadovybę sudaro vienas asmuo, sunkiai nustatomas įmonės kontrolinis akcinis paketas, vadovybės dažna kaita. Racionalizaciją nulemia vadovybės požiūris, moralė, įmonės vertybių ir etikos normų diegimas ir laikymasis, akcininkų ginčai. Veiklos sąlygos ir vadovybė gali daryti spaudimą ir sudaryti terpę apgaulėms: didelė konkurencija, technologiniai pokyčiai, paklausos sumažėjimas, veiklos nuostoliai, nauji apskaitos, įstatymų ar priežiūros reikalavimai, vadovybės arba už valdymą atsakingų asmenų finansinės padėties priklausymas nuo įmonės finansinių rezultatų. Pasak Wolfe ir Hermanson (2004) asmuo, sėkmingai vykdamas apgaulę turi turėti reikiamus sugebėjimus, bruožus. Asmuo turi gebėti atpažinti, kada yra tinkamos sąlygos apgaulėi vykdyti.

Auditorius atlikdamas auditą prisiima tam tikrą netikrumo lygį. Apibendrinant literatūros šaltinius galima daryti išvadą, kad auditorius apie audituotos įmonės (ne) egzistuojančius reikšmingus informacijos iškraipymus gali pateikti klaidingą nuomonę tiek dėl jo paties kaltės, tiek dėl ne nuo jo priklausančių aplinkybių.

Literatūroje, išskiriamos *įprastinė* ir *specifinė audito rizikos*. Pasak Mackevičiaus (2001) įprastinė rizika – veiksniai, turintys įtakos visiems arba daugeliui finansinių ataskaitų straipsnių. O specifinė rizika – veiksniai, iškreipiantys tik tam tikrų finansinių ataskaitų straipsnių vaizdą. Įprastinės rizikos įvertinimas apima klientų laukiamų rezultatų aptarimą bei pradinį reikšmingumo įvertinimą. Įvertinę šiuos veiksniai auditoriai gali pamatyti reikšmingų klaidų finansinėse ataskaitose tikimybę bei įmonės veiklos tęstinumo problemas. Įprastinės rizikos veiksnių įvertinimas leidžia numatyti audito procedūras, o po įprastinės rizikos įvertinimo auditoriai renka duomenis, kurie reikalingi įvertinti specifinę riziką. Įvertinant specifinę riziką svarbu atskleisti rizikingas sąskaitas, nustatyti klaidų tipus, rizikos rodiklius, kontrolės procedūras, kurios mažintų riziką, bei šias procedūras patikrinti. Tiek įprastinę, tiek specifinę riziką didina bet kokie esminiai pasikeitimai (verslo aplinkos pokyčiai, vidaus kontrolės sistemos, finansinių ataskaitų sudarymo metodikų pasikeitimai ir kt.), fiksuojami gretimais ataskaitiniais laikotarpiais. Tai gali gerokai padidinti bendrą audito riziką.

Remiantis 200 TAS, finansinio audito rizika apima reikšmingo iškraipymo ir neaptikimo rizikas. Rizika vertinama, remiantis audito procedūromis ir audito metu surinktais įrodymais. 500-ajame TAS nurodoma, kad auditorius turi parengti ir atlikti tokias audito procedūras, kurios tinka tam tikroms aplinkybėms, padeda surinkti tinkamus audito įrodymus. Patikima informacija, naudojama kaip audito įrodymai, todėl reikia atsižvelgti:

- jeigu audito įrodymai surenkami iš nuo įmonės nepriklausomų išorės šaltinių, audito įrodymų patikimumas didėja.
- jeigu įmonėje, esančioje kontrolės priemonės yra veiksmingos, surinktų audito įrodymų patikimumas įmonėje didėja.
- užfiksuoti dokumentuose įrodymai patikimesni už žodžiu surinktus įrodymus.
- įrodymai surinkti iš originalių dokumentų yra patikimesni už surinktus iš dokumentų kopijų.

Reikalingų auditui įrodymų kiekis priklauso nuo auditoriaus atlikto iškraipymų rizikos įvertinimo. Rizikos vertinimas yra daugiau profesinio sprendimo, o ne tikslaus jos išmatavimo dalykas. Audito rizika yra labiau techninė sąvoka, susijusi su audito procesu, bet neapima auditoriaus verslo rizikos (200 TAS, 2009).

Finansinio audito rizika priklauso nuo daugelio veiksnių. Pasak Mackevičiaus (2001), veiksniai, turinčius įtakos audito rizikai, tikslinga skirstyti pagal du svarbiausius požymius: priklausymą nuo auditoriaus ir audito rizikos rūšis. Priklausantys nuo auditoriaus veiksniai yra profesinė kvalifikacija,

teorinis bei praktinis pasirengimas, o nepriklausantys nuo auditoriaus - ekonominiai nusikaltimai, piktybiški mokesčių tvarkos pažeidimai.

Analizuojant finansinio audito riziką būtina aptarti sudėtinges finansinio audito rizikos rūšys ir vertinimo metodus.

2. FINANSINIO AUDITO RIZIKOS RŪŠYS IR VERTINIMO METODAI

2.1. Finansinio audito rizikos rūšys

Pagrindinės finansinio audito rizikos sudėtinės dalys: reikšmingo iškraipymo ir neaptikimo rizikos. Reikšmingų iškraipymų rizika gali būti dviem lygmenimis: visų finansinių ataskaitų lygmeniu ir tvirtinimų dėl ūkinių operacijų grupių, sąskaitų likučių, atskleidžiamos informacijos lygmeniu. Visų finansiniu ataskaitų lygiu reikšmingo iškraipymo rizika gali turėti įtakos daugeliui tvirtinimų. Rizikos veiksniai tvirtinimo lygmeniu vertinami, siekiant nustatyti tolesnių audito procedūrų pobūdį, atlikimo laiką ir apimtį. Reikšmingu iškraipymu rizika tvirtinimo lygmeniu sudaro dvi dalys: įgimta rizika ir kontrolės rizika. Įgimta rizika ir kontrolės rizika yra įmonės rizikos veiksniai, egzistuojantys nepriklausomai nuo finansiniu ataskaitų audito. Paprastai įgimta rizika ir kontrolės rizika neišskiriamos – jos dažniausiai bendrai vadinamos „reikšmingų iškraipymų rizika“. Tačiau auditorius įgimta ir kontrolės rizikas gali vertinti kartu arba atskirai, atsižvelgdamas į pasirinktus audito metodus. Reikšmingo iškraipymo rizika gali būti išreikšta kiekybine išraiška, pavyzdžiui, procentais, arba ne kiekybine išraiška. Tam tikram audito rizikos lygiui priimtinas neaptikimo rizikos lygis yra atvirkščiai proporcingas įvertintai reikšmingų iškraipymų tvirtinimo lygmeniu rizikai. Pavyzdžiui, kuo didesnė, reikšmingo iškraipymo rizika, tuo mažesnio lygio jam bus priimtina neaptikimo rizika. Neaptikimo rizika susijusi su audito procedūrų, auditoriaus pasirinktų, siekiant sumažinti audito rizika iki priimtina žemo lygio, pobūdžių, atlikimo laiku ir apimtimi. Neaptikimo rizika priklauso nuo audito procedūros efektyvumo: tinkamo planavimo, tinkamas darbuotoju paskyrimas į užduoties grupę, profesinio skepticizmo taikymas. Atlikto audito darbo priežiūra ir peržiūra padeda padidinti audito procedūros bei jos taikymo efektyvumą.

Apibendrinant, kad įvertinti finansinio audito riziką, tikslinga išanalizuoti kiekvieną rizikos rūšį atskirai ir aptarti jų vertinimą.

2.1.1. Įgimta rizika

Viena iš bendros audito rizikos sudėtinių dalių yra įgimta rizika. Literatūroje sutinkami skirtingi šios rizikos pavadinimai – buvimo, veiklos, neišvengiama, paveldima, nuolatinė, neištaisoma, būdinga, verslo ir kt.

Įgimta rizika. Mokslinėje literatūroje ši rizika apibrėžiama skirtingai (žr. 2 lentelė):

2 lentelė. Įgimtos rizikos apibrėžimai

Autorius	Apibrėžimas
200 Tarptautinis audito standartas	Įgimta rizika pasireiškia kaip reikšmingi informacijos iškraipymai sąskaitų likučiuose ar sandorių grupėse.
Šeremet A. D	Įgimta rizika – rizika, kuri priklauso nuo įmonės specifikos.
Mackevičius J.	Įgimta rizika – klaidos atsiradimo rizika dėl apskaitos sistemos netobulumo.
Whittington R, Pany K.	Įgimta rizika - reikšmingo iškraipymo galimybė tvirtinime prieš kliento vidaus kontrolę.
Knechel W.R.	Įgimta rizika - jautrumas reikšmingam iškraipymui.
Ghosh B.K.	Įgimta rizika - sąskaitos likučio ar ūkinių operacijų grupės jautrumas informacijos iškraipymams.

Išanalizavus skirtingus apibrėžimus, galima teigti, kad įgimta rizika pasireiškia dėl apskaitos sistemos, įmonės specifikos. Pasak Mackevičiaus (1999) įgimtą riziką veikia išorės ir vidaus veiksniai. Išorės veiksniai yra sunkiai kontroliuojami, nes jie pasireiškia nepriklausomai nuo įmonės veiklos (makroekonominė aplinka, ūkio šakos ypatybės). Atvirkščiai su vidiniais veiksniais, jie veikia įmonės viduje, kurie kinta nuo įmonės veiklos pobūdžio, apskaitos sistemos sudėtingumo, įmonės vadovybės kompetencijos, ūkinių operacijų sudėtingumo, anksčiau buvusių auditų patikrinimo rezultatų, piktnaudžiavimo atvejai.

Įgimtos rizikos vertinimui Kanapickienė (2001) siūlo pasitelkti santykinius rodiklius:

- *Bendras pardavimų pelningumas, % (toliau BPP)*: apskaičiuojamas bendrą įmonės pelną padalijus iš pardavimų;
- *Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas, % (toliau BTMK)*: apskaičiuojamas trumpalaikį turtą padalijus iš trumpalaikių įsipareigojimų.
- *Bendrasis skolos koeficientas, % (toliau BSK)*: apskaičiuojamas visus įsipareigojimus padalijus iš viso turto.
- *Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis (toliau KĮAD)*: kreditoriniai įsiskolinimai padauginami iš 395 dienų ir padalijama iš pirkimų.

Apskaičiavus santykinius rodiklius, nustatoma į kokį intervalą jie patenka, priskiriamas atitinkamas balas nuo 0 iki 5 (žr. 3 lentelė):

3 lentelė. Santykinų rodiklių skalė

Santykiniis rodiklis	A	B	C	D
Bendras pardavimų pelningumas (%)	> 15	15-10	10-5	< 5
Bendrasis trumpalaikio mokumo koeficientas	> 1.5	1.5-1.2	1.2-1	< 1
Bendrasis skolos (%)	<30	31-40	41-50	> 50
Kreditorinio išskolinimo apyvartumo dienomis	<60	61-90	91-180	> 180
Kapitalo apyvartumo ciklo dienomis	1-30	0-59	60-90	90
Intervalo įvertinimas balais	5	3	1	0
	Geras	Priimtinas	Patenkinamas	Pavojingas

Šaltinis: Kanapickienė, R. (2001)

Apskaičiavus balus įvertinama įmonės būklė. 21-25 balai: įmonė sėkmingai, turi puikias galimybes vystytis, 11-20 balai: pelningumas pakankamas, 4-10 balų: pelningumas žemas, reikia imtis veiksmų, 0-3 balai: įmonė krizėje.

Iš pateiktų apibrėžimų ir pateiktų vertinimo, įgimta rizika viena iš sunkiausiai kontroliuojamų rizikos rūšių, nes ją veikia vidaus ir išorės veiksniai.

2.1.2. Kontrolės rizika

Dauguma autorių (Knechel (2001), Byčkova (1998) ir kt.) kontrolės rizikas sieja su įmonės vidaus kontrolės sistema. Mackevičius (1999), Ghosh (2006) papildo, kad kontrolės rizika priklauso nuo reikšmingų iškraipymų, kurie gali būti nepastebėto vidaus kontrolės sistemoje. Šių autorių ir kitų kontrolės rizikos samprata pateikiama panašiai (žr. 4 lentelėje):

4 lentelė. Kontrolės rizikos apibrėžimas

Autorius	Apibrėžimas
400 Tarptautinis audito standartas	Kontrolės rizika - tai rizika, kad reikšmingi iškraipymai, nebus laiku pastebėti apskaitos ir vidaus kontrolės sistemose
Mackevičius J.	Kontrolės rizika - rizika, kad klaidos nebus laiku pastebėtos ar pataisytos apskaitos

	ir vidaus kontrolės sistemose.
J. D. Staliūnienė	Kontrolės rizika - rizika, kad iškraipymas sąskaitos likutyje ar ūkinių operacijų grupėje nebus laiku pastebėtas, ištaisytas ar sutrukdytas su apskaitos ir vidaus kontrolės sistemų pagalba.
Kabašinskas J., Toliatienė I.	Kontrolės rizika – rizika, kad vidaus kontrolės sistema neužkirs kelio netikslumams, kurie gali pasitaikyti sąskaitų likučiuose ar ūkinių operacijų klasėse.

Pasak Mackevičiaus (1999), kontrolės rizikai didelę reikšmę turi personalo valdymo ir priežiūros sistema, apskaitos darbuotojų kompetencija, apskaitos optimizavimas (kompiuterizavimo lygis, apskaitos sistemų prieinamumas).

Kanapickienė (2001) siūlo kontrolės riziką vertinti šiais etapais: įvertinti kontrolės aplinką, apskaitos sistemos vertinimas, kontrolės procedūrų vertinimas.

Pasak Jodelienės (2010) kontrolės rizikos vertinimas susijęs su vidaus kontrolės sistema ir jos veiksmingumu. Vidaus kontrolės sistemos tikslai pabrėžiami svarbiausiuose vidaus kontrolės modeliuose: COSO, CoCo, Turnbull. COSO ERM.

COSO modelis (Treadway komisijos rėmėjų organizacijų komitetas, 1992 metai) apima kontrolės aplinką, įmonės rizikos vertinimo procesus, informacines sistemas, kontrolės veiksmus, kontrolės stebėseną. Tikrinant vidaus kontrolės sistemą, siekiama, kad finansinės ataskaitos būtų patikimai sudaromos, būtų laikomasi įstatymų ir teisės aktų, įmonės kontrolės sistema būtų efektyvi.

CoCo modelis (Kanados privilegijuotų buhalterių institutas, 1995 metai) apima įmonės išteklius, sistemas, procesus, kultūrą, struktūrą bei užduotis. Šio modelio pagalba siekiama, kad būtų laikomasi įstatymų, teisingai sudaromos finansinės ataskaitos.

Turnbull modelis (Anglijos ir Velso privilegijuotų buhalterių institutas, 1999 metai ir vėliau Finansinės atskaitomybės taryba, 2005 metais) apima rizikos vertinimą, tiriamą kontrolės aplinką ir veiksmus, informacija ir komunikavimas. Tikslas užtikrinti veiklos efektyvumą ir veiksmingumą, kokybiškai sudaryti vidaus ir išorės ataskaitas. Kontroliuoti, kad būtų laikomasi įstatymų bei teisės aktų.

COSO ERM modelis (Treadwey komisijos rėmėjų organizacija, 2004 metai) apima vidaus aplinką, nustatomi tikslai, identifikuojamas įvykis, vertinama rizika, rizikos užkirtimas, kontrolės veiksmas, informavimas, stebėsenas. Tikslas užtikrinti veiklos efektyvumą, veiksmingumą, kad būtų patikimai sudaromos finansinės ataskaitos, laikomasi teisės aktų.

Visuose modeliuose išskiriama kontrolės aplinka. Pasak Mackevičiaus (1999), labai svarbus vadovybės požiūris į kontrolę. Užtikrinant efektyvų vadovavimą, yra naudojamos įvairios organizacinės priemonės, metodai bei procedūros, kuriomis galima aptikti, eliminuoti klaidas ir parengti informacines priemones, kad jų būtų išvengiama. Wortmann (2007) teigia, kad gera kontrolės aplinka padeda sumažinti riziką dėl apgaulės.

Įmonės vidaus kontrolės sistema įtakoja auditoriaus atliekamą kontrolės rizikos vertinimą. Bet svarbu pabrėžti, kad šis vertinimas bus paremtas auditoriaus kompetencija nei tikslu kontrolės rizikos išmatavimu. Pasak Blokdišk (2004) auditorius turi galią netiesiogiai paveikti kontrolės riziką patardamas dėl vidaus kontrolės, kurią vadovybė turėtų įgyvendinti.

2.1.3. Neaptikimo rizika

Neaptikimo rizika mokslo darbuose įvardijama skirtingai. Savo moksliniuose darbuose Mackevičius (2009), Rupeikienė (2005), Daujotaitė (2006) vadina ją neaptikimo, neatpažinimo rizika, Šeremet (1995) įvardija kaip procedūrų rizika, 200 TSA – aptikimo rizika. Tikslūs neaptikimo rizikos apibrėžimai mokslinėje literatūroje pateikiami 4 lentelėje.

5 lentelė. Neaptikimo rizikos apibrėžimai

Autorius	Apibrėžimas
200 Tarptautinis audito standartas	Neaptikimo rizika - rizika, kad auditorius atlikdamas finansinės informacijos patikrinimo testus neaptiks sąskaitų likučiuose ar ūkinių operacijų grupėse egzistuojančių reikšmingų informacijos iškreipimų.
Mackevičius J.	Neaptikimo rizika - rizika, pasirinkti audito testai ir procedūros gali nepadėti aptikti klaidų bei apgaulės.

Neaptikimo rizika dažnai siejama su auditoriaus veiksmas, pasak Mackevičiaus (1999) auditorius turi pasirinkti atlikti tokius testus, kuriais galės įvertinti apskaitos ir kontrolės būklę. Esant

prastai situacijai, neaptikimo rizika išauga. Neaptikimo riziką dažnai įtakoja, pasak Bičkovos (1998) ir Dodž (1992), Toliatienės (1997), analizės ir atrankos rizikos. *Analizės rizika* išauga, kai skaičiavimams naudojama nepatikima informacija, klaidingai apskaičiuojami koeficientai, lyginami nepalyginami dydžiai, dėl kompetencijos trūkumo neteisingai taikomos analitinės procedūros. *Atrankos rizika* – auditorius pasirenka netinkamus atrankos metodus, klaidingai nustatomas imties dydis, leistinos klaidos dydžio nustatymai, naudojami nepalyginami duomenys imtyje. Mackevičius (1999) teigia, kad neaptikimo riziką didina įvairūs audito proceso veiksniai (žr. 5 pav.):

Šaltinis: sudaryta pagal Mackevičius J. (1999)

5 pav. Neaptikimo riziką, veikiantys veiksniai

Iš 5 paveikslo matome, kad neaptikimo rizika kyla pagrįdė iš auditoriaus atliekamų – neatliekamų veiksmų, jo praktinės patirties, kvalifikacijos, asmeninių savybių kaip objektyvumas, atidumas.

Norint pasirinkti tinkamus audito testus, reikia nustatyti, koks neaptikimo rizikos laipsnis yra priimtinas. Tai priklauso nuo kitų (įgimtos ir kontrolės) rizikų lygio: jeigu lygis didelis, auditoriui reikės atlikti tiek testų ir procedūrų, kad neaptikimo rizikos lygį sumažintų iki minimumo. Gerai, jeigu lygis yra žemas, tokiu atveju auditorius galės sutaupyti laiko, atlikdamas mažiau audito testų ir procedūrų, nes neaptikimo rizika gali būti didesnė. Būtina pabrėžti, pasak Adams (1995), kad neaptikimo rizikos lygis įtakoja auditoriaus darbo apimtį, pvz.: kuo didesnis patikimumo lygis, tuo mažesnė turi būti atranka, tuo mažiau darbo reikia atlikti auditoriui. Be rizikų lygio įvertinimo būtina atlikti reikšmingiausių sąskaitų ir ūkinių operacijų tyrimą. Atlikus šį tyrimą, auditorius gali nuspręsti,

kokiems klausimams ir audito sritims turės skirti daugiausia dėmesio. Mackevičius (1999) siūlo nustatyti finansinių duomenų atskaitomybėje ir audito metu rastų klaidų reikšmingumą. Jį galima vertinti sudarant audito planą ir jau baigus auditą. Reikšmingumo analizė svarbi, rengiant audito planą, renkantis testus ir procedūras. Išskiriami trys pagrindiniai klaidų ir apgaulių reikšmingumo lygiai:

1. Pirmas lygis: klaidų ir apgaulių sumos mažos, nesvarbaus turinio, nepaveiks informacijos vartotojų sprendimų, neturi įtakos auditoriaus išvadai dėl finansinių ataskaitų patikimumo.
2. Antras lygis: klaidos, įtakojančios informacijos vartotojų sprendimus, bet atskaitomybė objektyviai atspindi realią įmonės ūkinę veiklą ir naudinga vartotojui.
3. Trečias lygis: auditoriaus aptiktos klaidos apskaitoje ir atskaitomybėje, dėl kurių negalima visos apskaitos informacijos laikyti objektyvia ir patikima. Esant tokiam lygiui, auditorius rašo neigiamą audito išvadą.

Bičkova ir Rastamchanova (2003) siūlo reikšmingumą nustatyti kaip tam tikra finansinių rodiklių procentinę dalį. Siūloma išskirti tokius bazinius rodiklius ir jų reikšmes: Balanso suma (2%), Pelnas (5%), Pardavimai (2%), Nuosavas kapitalas (10%), Bendros įmonės išlaidos (2%). Pasirenkamas įmonei svarbiausias bazinis rodiklis (balanso suma, pelnas ir pan.), jo pagrindu įvertinamas reikšmingumas.

Apibendrinant, neaptikimo riziką galima kontroliuoti, keičiant procedūras, apimtį, laiką. Šios rizikos laipsnis priklauso nuo profesinės rizikos (auditoriaus savybių, kompetencijos), atrankos rizikos, audito procedūrų rizikos.

2.2. Finansinio audito vertinimo metodai

Pasak Eimanavičiūtės ir Kustienės (2013), galima išskirti šiuos rizikos vertinimo modelius:

- 1) Klasikinis audito vertinimo modelis
- 2) Praplėstasis audito rizikos vertinimo modelis
- 3) Rizika paremtas audito rizikos modelis
- 4) Veikla pagrįstas audito rizikos vertinimo modelis ABREMA
- 5) Beatie, Fearnely ir Brandt audito rizikos vertinimo modelis
- 6) Patobulintas audito vertinimo modelis.

Klasikinis audito vertinimo modelis. Remiantis šiuo modeliu rizika yra reikšmingo iškraipymo ir neaptikimo veiksnių išraiška (Eimanavičiūtė L., Kustienė A., 2014). Reikšmingo iškraipymo rizika – tai rizika, kad finansinės ataskaitos yra reikšmingai iškraipytos prieš atliekant auditą (Tarptautiniai audito standartai, 2009). Ši rizika susideda iš dviejų dalių:

- 1) Įgimta rizika: dar prieš vertinant kontrolės priemones galimas informacijos (ūkinių operacijų,

sąskaitų likučių) iškraipymas;

- 2) Kontrolės rizika: įmonės vidaus kontrolės sistema laiku neužkerta kelio arba nenustato (neištaiso) iškraipymo, kuris atsiranda tvirtinant ūkines operacijas, sąskaitos likučius.

Bendrai audito rizikai įvertinti pagal klasikinį audito rizikos vertinimo modelį naudojama formulė (Mackevičius, 2001):

$$BR = IR * KR * NR; (1)$$

Čia: BR – bendra audito rizika;

IR – įgimta rizika;

KR – kontrolės rizika;

NR – neaptikimo rizika.

Pagal šią formulę galima nustatyti įvairių rizikos rūšių ryšį. Norint užtikrinti mažą audito riziką, neaptikimo rizika turi būti maža, esant įgimtos ir kontrolės rizikos augimui. Neaptikimo rizika – tai rizika, kad auditorius, atlikdamas procedūras ir siekdamas sumažinti audito riziką iki priimtina mažo lygio, neras iškraipymų, kurie gali būti reikšmingi patys savaime.

Remiantis Eimanavičiūte ir Kustiene (2014), galima išskirti šiuos klasikinio audito vertinimo modelio pranašumus:

- padeda suprasti (įvertinti) audito riziką ir jos komponentus;
- suteikia galimybę išreikšti vieną audito rizikos komponentą naudojant kitas jos sudedamąsias dalis;
- naudingas audito planavimo procese nustatant testų apimtį.

Išanalizavus mokslininkų nuomones pastebėta, kad klasikinio audito rizikos vertinimo modelis išsiskiria ne tik pranašumais, bet ir trūkumais. Pasak Arens ir Loebbecke (1997), auditorius atlikęs įgimtos rizikos ir kontrolės rizikos vertinimą yra subjektyvus. Šį modelį galima pavadinti planavimo modeliu, todėl jo taikymas vertinant audito rezultatus gali būti ribotas.

Šis modelis tinkamas vertinti atskirus audito rizikos komponentus. Padeda išreikšti vieną audito rizikos komponentą, naudojant kitas jos dalis. Naudinga taikyti šį modelį, nustatant testų apimtį bei planuojant auditą. Bet sunku įvertinti įgimtą riziką ir kontrolės riziką. Vertinimas yra subjektyvus. Neįvertinamos kitos audito rizikos rūšys, galinčios turėti reikšmę audito rezultatams.

Praplėstasis audito rizikos vertinimo modelis. Šis modelis turi daug panašumų su klasikiniu audito vertinimo modeliu. Pagrindinis skirtumas, kad neaptikimo rizika išskaidoma į analitinių procedūrų riziką ir savarankiškų testų riziką (Eimanavičiūtė L., Kustienė A., 2014).

Šis modelis pateikiamas tokia matematine išraiška:

$$AR = IR * KR * AP * TD; (2)$$

Čia: AR – audito rizika;

KR – kontrolės rizika;

AP – analitinių procedūrų rizika;

TD – savarankiškų testų rizika.

Jodelienė (2010) išskiria tokius praplėsto audito rizikos vertinimo modelio pranašumus:

- suteikia supratimą apie visus audito rizikos komponentus;
- naudingas audito planavimo procese;
- padeda suprasti kai kuriuos atrankos elementus sąskaitų likučių ir ūkinių operacijų audite;
- naudingas taikant statistinę atranką savarankiškų testų apimčiai nustatyti.

Gipienė (2005) ir Jodelienė (2010) išskiria pagrindinį modelio trūkumą: auditas išlieka „konceptiniu įrankiu“, nedaro audito profesionalesnį.

Rizika paremtas audito rizikos vertinimo modelis. Taikant šį modelį, dėmesys sutelkiamas ne tik į audito riziką, bet ir į kliento verslo riziką. Ši rizika gali įtakoti įmonės pelningumą ir išlikimą (Gipienė, 2005).

Eimanavičiūtė ir Kustienė (2014), remdamosios Davies (2001) išskiria tris rizika paremtą audito rizikos vertinimo modelio pranašumus:

efektyvumas – didelis dėmesys audito procedūroms, didelės rizikos sritims. Auditorius daug laiko praleidžia formuodamas išvadas, kurios svarbios įmonei ir finansinei atskaitomybei;

- produktyvumas – auditorius sugaišta mažiau laiko mažos rizikos sritims;
- vertė – auditorius gali suteikti daug audituojamos įmonės vadovybei vertingos ir verslo operacijoms reikalingos informacijos, pažindamas verslą visais lygiais.

Pagal šį modelį nustatomi įmonės kontrolės trūkumai, o vadovybė – priversta šiuos trūkumus išspręsti.

Veikla pagrįsto audito rizikos vertinimo modelis ABREMA. Šis, Australijos mokslininkų skurtas modelis, skaidomas į du komponentus:

- 1) reikšmingo informacijos rizikos iškraipymo rizika neaudituojoje finansinėje atskaitomybėje, skirstoma į: įgimtą reikšmingo informacijos iškraipymo riziką ir riziką, kad reikšmingas informacijos iškraipymas nebus aptiktas pačios įmonės;
- 2) rizika, kad informacijos iškraipymas nebus pastebėtas auditoriaus.

Matematiškai šis modelis atrodo (3 formulė):

$$AR = RMMi \cdot (1 - \text{Per}(De)) \cdot (1 - \text{Pr}(Da)); \quad (3)$$

Čia: AR – audito rizika;

RMMi – įgimta reikšmingo informacijos iškraipymo rizika;

1-Pr(De) – rizika, kad reikšmingas informacijos iškraipymas nebus aptiktas pačios įmonės;

1-Pr(Da) – rizika, kad informacijos iškraipymas nebus pastebėtas auditoriaus.

Išanalizavus ABREMA modelio komponentus nustatyta, kad iš esmės atitinka klasikinio audito rizikos vertinimo komponentus (įgimta rizika, kontrolės rizika, neaptikimo rizika). Taikant veikla

pagristą audito vertinimo modelį audito rizika vertinama skirtinguose audito etapuose, kuriuose auditorius atlieka įvairius veiksmus, susijusius su: audito planavimu, įrodymų rinkimu, jų vertinimu ir sprendimo priėmimu. Šiame modelyje išskiriami penki pagrindiniai etapai:

- 1) Kliento pažinimo etapas
- 2) Audito planavimo etapas
- 3) Vidaus kontrolės tyrimo etapas
- 4) Savarankiškų testų stadija
- 5) Nuomonės formulavimo etapas

Pirmame etape auditorius priima sprendimą priimti galimą klientą arba jo atsisakyti. Antrame etape priimamas sprendimas dėl tinkamo audito metodo. Remiamasi išsamia informacija apie kliento verslą, identifikuojama komandos kompetencija ir galimybės. Nustatoma įgimta rizika ir kontrolės rizika. Vidaus kontrolės tyrimo etape auditorius nusprendžia, koks pasitikėjimo informacinių sistemų kontrole lygis yra priimtinas. Šiame etape įvertinama kontrolės rizika. Ketvirtame etape auditorius sprendžia, koks yra reikšmingo iškraipymo kliento sąskaitų įrašuose lygis. Iš naujo įvertinama audito rizika, remiantis naujai nustatyta įgimta rizika. Nuomonės formulavimo etape suformuluojama auditoriaus nuomonė apie finansinės ataskaitos iškraipymą (Eimanavičiūtė L., Kustienė A., 2014).

Veikla pagrįstame audito rizikos vertinimo modelyje remiamasi klasikinio modelio principais. Šis modelis išsamus ir detaliau įvertinama rizika.

Remiantis Turner, Bienstock, Reed (2010) galima išskirti pagrindinius ABREMA modelio trūkumus:

praktinis audito etapų taikymas: teoriškai kontrolės tyrimai atliekami prieš savarankiškus testus, bet praktikoje kontrolės efektyvumo tikrinimas ir savarankiški testai atliekami kartu.

Beatie, Fearnely ir Brandt audito rizikos vertinimo modelis. Pabrėžiama, kad auditoriui gali nepavykti surasti reikšmingų iškraipymų arba jų neatpažinti dėl šių priežasčių (Beatie, Fearnely ir Brandt, 2005):

- auditas atliktas nesilaikant visų nustatytų standartų (auditorius nėra kompetentingas)
- auditorius neištaiso arba nepraneša įmonės vadovybei apie visus nustatytus reikšmingus iškraipymus (trūksta nepriklausomumo)
- įmonės vadovybė siekia suklaidinti auditorių, kad jis negalėtų įgyvendinti savo tikslų.

Beatie, Fearnely ir Brandt audito rizikos vertinimo modelyje riziką suskaidė į dvi grupes:

- 1) įmonės rizika
- 2) auditoriaus rizika

Nauji komponentai: vadovybės motyvacijos rizika, laikotarpių specifinė rizika, sandorių specifinė rizika, kompetencijos rizika, auditorių nepriklausomybės rizika.

Šio modelio pranašumas: pripažįstama įvairios audito rizikos visuma. Neapsiribojama tik įgimtos

kontrolės bei neaptikimo rizikos įvertinimu. Modelis apima auditoriaus sprendimus ir vadovybės motyvaciją.

Šio modelio trūkumai: nėra matematinės audito rizikos vertinimo modelio išraiškos. Dėl šios priežasties sunku spręsti apie šių veiksnių įtaką bendrai audito rizikai ir jų tarpusavio ryšius. Modelis sudėtingas dėl motyvacijos, laikotarpių ir sandorių specifinės rizikos išskyrimo (Eimanavičiūtė L., Kustienė A., 2014).

Patobulintas audito rizikos vertinimo modelis: Šis modelis panašus į Beatty, Fearnely ir Brandt modelį, bet šiuo atveju prie įgimtos ir kontrolės rizikos pridedama verslo rizika. Tai leidžia įvertinti riziką skirtinguose audito proceso etapuose ir skirtinguose pasireiškimo lygmenyse. Kiekviename etape ir pasireiškimo lygmenyje auditorius privalo įvertinti priimtina ir pasiekimą audito rizikos lygį. Siūloma auditoriui negalint pasiekti priimtino rizikos lygio, atsisakyti audito arba atlikti papildomas procedūras (Jankūnaitė R. ir Kanapickienė R., 2004).

Išanalizavus rizikos vertinimo modelius galima teigti, kad pagal patobulintą audito rizikos vertinimo metodą audito rizika įvertinama išsamiau nei pagal kitus modelius. Bet kaip ir kiti modeliai turi trūkumų: neįtraukiama reikšmingo iškraipymo rizika, kylanti dėl klaidos ir apgaulės (Eimanavičiūtė L., Kustienė A., 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad visi audito rizikos vertinimo modeliai turi savo privalumus ir trūkumus. Atlikus teorinių audito rizikos vertinimo aspektų analizę, svarbu ištirti praktinę audito rizikos vertinimo situaciją įmonėje X.

2.3. Konceptualus modelis

Išanalizavus mokslinius straipsnius, susijusius su finansinio audito rizika, galima išskirti kelių lygių koncepcijas:

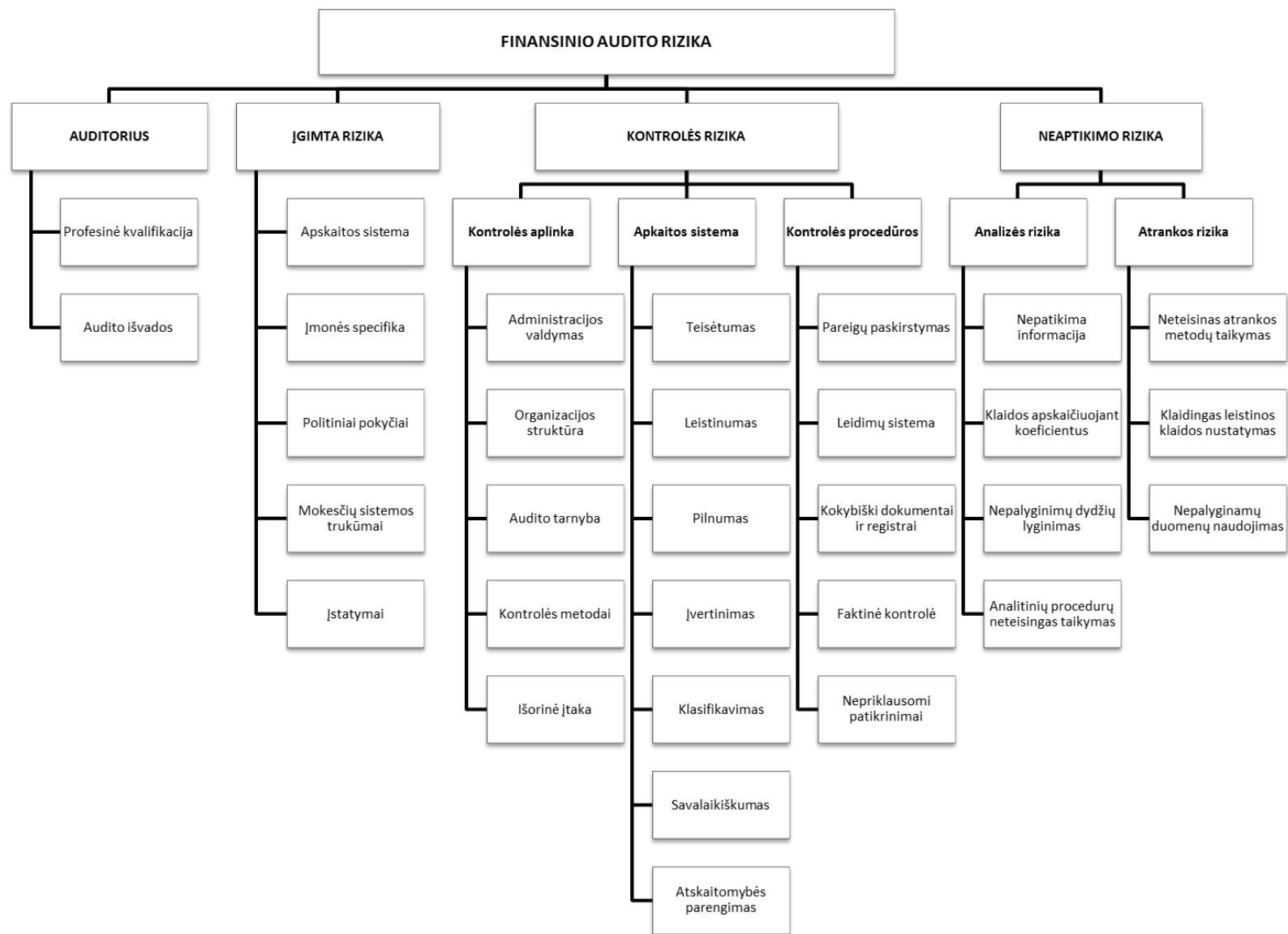
1. Aukščiausio hierarchinio lygmens koncepcijos:

- 1.1. Auditorius
- 1.2. Įgimta rizika
- 1.3. Kontrolės rizika
- 1.4. Neaptikimo rizika

2. Antrojo hierarchinio lygmens koncepcijos:

- 2.1. Profesinė kvalifikacija
- 2.2. Audito išvados
- 2.3. Apskaitos sistema
- 2.4. Įmonės specifika
- 2.5. Politiniai pokyčiai

- 2.6. Mokesčių sistemos trūkumai
- 2.7. Įstatymai
- 2.8. Kontrolės aplinka
- 2.9. Apskaitos sistema
- 2.10. Kontrolės procedūros
- 2.11. Analizės rizika
- 2.12. Atrankos rizika
- 3. Trečiojo hierarchinio lygmens koncepcijos:**
  - 3.1. Administracijos valdymas
  - 3.2. Organizacijos struktūra
  - 3.3. Audito tarnyba
  - 3.4. Kontrolės metodai
  - 3.5. Išorinė įtaka
  - 3.6. Teisėtumas
  - 3.7. Leistinumai
  - 3.8. Pilnumas
  - 3.9. Įvertinimas
  - 3.10. Klasifikavimas
  - 3.11. Savalaikiškumas
  - 3.12. Atskaitomybės parengimas
  - 3.13. Pareigų paskirstymas
  - 3.14. Leidimų sistema
  - 3.15. Kokybiški dokumentai ir registrai
  - 3.16. Faktinė kontrolė
  - 3.17. Nepriklausomi patikrinimai
  - 3.18. Nepatikima informacija
  - 3.19. Klaidos apskaičiuojant koeficientus
  - 3.20. Nepalyginamų dydžių lyginimas
  - 3.21. Analitinių procedūrų neteisingas taikymas
  - 3.22. Neteisingas atrankos metodų taikymas
  - 3.23. Klaidingas leistinos klaidos nustatymas
  - 3.24. Nepalyginamų duomenų naudojimas

6 pav. **Konceptualus modelis**

2.3.1. Ekspertinio tyrimo atlikimo planas

Tyrimo problema: kokie veiksniai turi didžiausią įtaką finansinio audito rizikai

Tyrimo tikslas: įvertinti veiksnių, turinčių įtakos finansinio audito rizikai, reikšmingumą.

Tyrimo objektas: finansinio audito riziką įtakojantys veiksniai

Tyrimo hipotezė: H_0 : finansinio audito rizika priklauso tik nuo kontrolės rizikos.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išskirti veiksnius (alternatyvas) turinčius didžiausią įtaką finansinio audito rizikai;
2. Atlikti ekspertinį vertinimą;
3. Apskaičiuoti konkordancijos koeficientą ir jo reikšmingumą;
4. Apibendrinti ekspertų vertinimą ir pateikti išvadas.

Tyrimo metodas: ekspertinis tiesioginio prioritetų vertinimo metodas, statistinis duomenų sisteminimas ir apibendrinimas.

2.3.2. Ekspertinis vertinimas

Finansinei audito rizikai įtakos turi daugelis veiksnių, bet jų poveikis skirtingas. Norint išsiaiškinti, turinčius didžiausią įtaką, veiksnius, pasirinktas ekspertinis tiesioginio prioriteto vertinimo metodas pasirinktų kriterijų rangavimui pagal reikšmingumą.

Atrinkti penki asmenys, dirbantys skirtinguose Lietuvos audito kompanijose. Tikimasi, kad apklausti ekspertai yra savo darbo srities žinovai, todėl gali kvalifikuotai įvertinti veiklos audito riziką įtakojančius veiksnius.

Išskirti septyni pagrindiniai veiksniai, kurie labiausiai įtakoja finansinio audito riziką:

1. Auditorius
2. Apskaitos sistema (įgimta rizika)
3. Kontrolės metodai
4. Kokybiški dokumentai ir registrai
5. Nepatikima informacija
6. Apskaitos sistema (kontrolės rizika)
7. Nepalyginamų duomenų naudojimas

6 lentelė. Ekspertų apklausos rezultatai

Alternatyvos Nr. Eksperto Nr.	1	2	3	4	5	6	7	
1	3	6	4	2	1	7	5	
2	3	4	6	5	2	7	1	
3	1	3	5	7	4	6	2	
4	2	1	3	7	5	4	6	
5	1	3	2	6	4	7	5	
Rangų suma $\sum_{i=1}^m X_{ij}$	10	17	20	27	16	31	19	
Rangų sumų vidurkis α	20	20	20	20	20	20	20	
Nuokrypio kvadratas	100	9	0	49	16	121	1	
							S ² suma = 296	

2.3.3. Ekspertų nuomonės suderinamumo tikrinimas

Įvertinti ekspertų nuomonės suderinamumą, suformuluojame hipotezes. Pagal jas bus patikrinta, ar ekspertų vertinimai tarpusavyje dera.

H₀: W=0, ekspertų vertinimai priešaringi.

H_A: W≠0, ekspertų vertinimai panašūs.

Konkordancijos koeficientas W apskaičiuojamas pagal formulę:

$$W = S^2 = \frac{12S^2}{m^2(k^3 - k)} = \frac{12 * 296}{25(343 - 7)} = \frac{3552}{8400} = 0,42$$

6 lentelėje pateikiami ekspertų vertinimo duomenys (rangai), jų sumos, vidurkiai ir nuokrypio kvadratai.

Rangų sumų vidurkis α yra apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\alpha = 0,5 m(k+1)$$

$$\alpha = 0,5 * 5(7+1)$$

$$\alpha = 20$$

m - ekspertų skaičius,

k – objektų skaičius.

Nuokrypio kvadratas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$S^2 = \left(\sum_{j=1}^m x_{ij} - \alpha \right)^2$$

Kontrolės metodai (antruoju atveju): $S^2 = 121$

Konkordancijos koeficiento W reikšmingumo tikrinimas:

Pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$

Apskaičiuota statistikos W reikšmė $W * m * (k - 1) = 0,42 * 5 * (7 - 1) = 12,6$

Laisvės laipsnių skaičius $f = (7-1)$

$$\chi_{krit}^2 (0,05; 6) = 12,592$$

Konkordancijos koeficientas $W \neq 0$, t.y. lygus 0,42, o tai rodo, kad ekspertų vertinimai nėra prieštaringi. Taip pat apskaičiuotas konkordancijos koeficiento reikšmingumas lygus 12,6, kuris yra šiek tiek daugiau už $\chi_{krit}^2 (0,05; 6) = 12,592$. Daroma išvada, kad ekspertų nuomonės sutampa dėl keleto pagrindinių veiksnių įtakos finansinio audito rizikai. Finansinio audito riziką įtakoja ne tik dėl kontrolės rizikos, bet taip pat ir kitos rizikos.

Ekspertai sutinka, kad analizuojama tema yra aktuali. Iš ekspertų vertinimo suvestinės (žr. 6 lentelę) matyti, kad ekspertų nuomone didžiausią įtaką finansinio audito rizikai turi *auditorius*, *kontrolės metodai*.

Auditorius. Pasak Mackevičaus (1999), auditorius, siekdamas atskleisti apgaulę, turi būti labai apdairus, todėl jam yra keliami dideli reikalavimai. Auditorius turi turėti psichologo savybių. Remiantis tyrimais, auditoriai atskleidžia tik apie 20-25%, kitos kontrolės rūšys apie 24%, atsitikinai gaunant slaptus pranešimus, atskleidžiama apie 50-55% visų klaidų ir apgaulių. Apgaulių ir klaidų riziką didina apskaitos ir vidaus kontrolės sistemos sudarymo trūkumai, vidaus kontrolės sistemos netobulumas.

Kontrolės metodai. Pasak Guptos (2002), kontrolės rizika priklauso nuo vidinės kontrolės lygio. Kuo aukštesnis šis lygis, tuo žemesnė kontrolės rizika. Šios rizikos visiškai panaikinti neįmanoma, nes vidinė kontrolės sistema susiduria su apribojimais. Gipienė ir Kanapickienė (2001) teigia, kad vertinant vidaus kontrolės efektyvumą ir nuoseklumą, reikia vidaus kontrolės sistemą analizuoti ne kaip visumą, o skaidyti pagal tam tikrą loginį ryšį turinčių elementų klasifikaciją. Vidaus kontrolės sistemos tarpusavyje susijusių elementų struktūra:

- vidaus kontrolės aplinka;
- rizikos vertinimas;
- vidaus kontrolės procedūros;
- informacija ir jos perdavimas;
- vidaus kontrolės stebėseną.

Vidaus kontrolės aplinka yra efektyvios vidaus kontrolės sistemos pagrindas, garantuojantis tvarką organizacijoje. Vidaus kontrolės aplinka daro tiesioginę įtaką kitiems vidaus kontrolės sistemos elementams: rizikos įvertinimo efektyvumui, informacinių srautų sistemos struktūrai, kontrolės procedūrų ir monitorinio veiklos patikimumui. Kontrolės aplinka susideda iš (Gipienė, Kanapickienė, 2001):

- vadovybės ir darbuotojų asmeninio ir profesinio sąžiningumo, moralinių vertybių, įskaitant visoje organizacijoje vyraujančią vidaus kontrolės palaikymą;
- kompetencijos siekimo, vadovybės filosofijos ir veiklos stiliaus: jeigu vadovybei vidaus kontrolė svarbi, tai ir kiti įmonės darbuotojai tai jaučia ir atsako į tai sąžiningai, laikydamiesi kontrolės priemonių. Svarbu, kad vadovybė įmonės darbuotojams demonstruotų etiško elgesio pavyzdį.
- organizacinės struktūros: yra apibrėžta svarbiausios organizacijos atsakomybės sritys. Valdžia ir atsakomybė deleguojama visiems įmonės darbuotojams, suteikiant įgaliojimus. Įmonės darbuotojų atskaitingumas negalimas be ataskaitų, todėl turi būti apibrėžiama ataskaitų teikimo tvarka.
- personalas: kad kontrolės metodai veiktų, reikia, kad personalas būtų patikimas ir kompetentingas, todėl į darbuotoją turi būti investuojama laiko: mokomi, vertinami, pagal kompetenciją mokamas atlyginimas, įmonėje turi būti įdiegti skatinimo būdai.

Apibendrinant gautus rezultatus, galima teigti, kad kontrolės metodo tinkamas pasirinkimas mažina finansinio audito riziką.

3. ĮMONĖS X FINANSINIO AUDITO RIZIKOS VERTINIMO METODOLOGIJA

Šioje magistro dalyje, atlikus teorinius ir praktinius tyrimus, pateikiama darbo autorės siūlomas audito rizikos vertinimo modelis, jo aprašymas bei taikymo metodika.

Finansinio audito rizikos vertinimo modelis sukurtas iš šių etapų:

1) Finansinio audito rizikos teorijos analizės: išanalizuota finansinio audito, finansinio audito rizikos samprata. Susipažinta su nuomone, kad audito rizika susijusi su veiksniais, susijusiais su auditoriumi ir rizikų rūšimis (įgimta, kontrolės, neaptikimo).

2) Atskirų rizikos rūšių analizės ir vertinimo: įsigilinta į atskiras finansinio audito rizikos rūšis, jų vertinimo metodologiją, tendencijomis ir problemomis. Padaryta išvada, kad vertinant finansinio audito riziką, reikia nagrinėti ne tik atskiras rizikas, bet ir įvertinti kiekvienos rizikos pasireiškimo tikimybę bei įtaką.

3) Pagrindinių rizikos vertinimo modelių analizės: susipažinta su klasikinio audito, praplėstos audito rizikos, veikla pagrįsto audito, Beatie, Fearnely ir Brandt audito ir patobulinto audito rizikos vertinimo modelių privalumais ir trūkumais.

4) Siekiant nustatyti, kokie veiksniai turi didžiausią įtaką finansinio audito rizikai, atliktas ekspertinis vertinimas, iškeliant hipotezę, kad finansinio audito rizika priklauso tik nuo kontrolės rizikos. Paaikškėjo iš tyrimo, kad finansinio audito rizika priklauso nuo auditoriaus ir kontrolės metodų parinkimo.

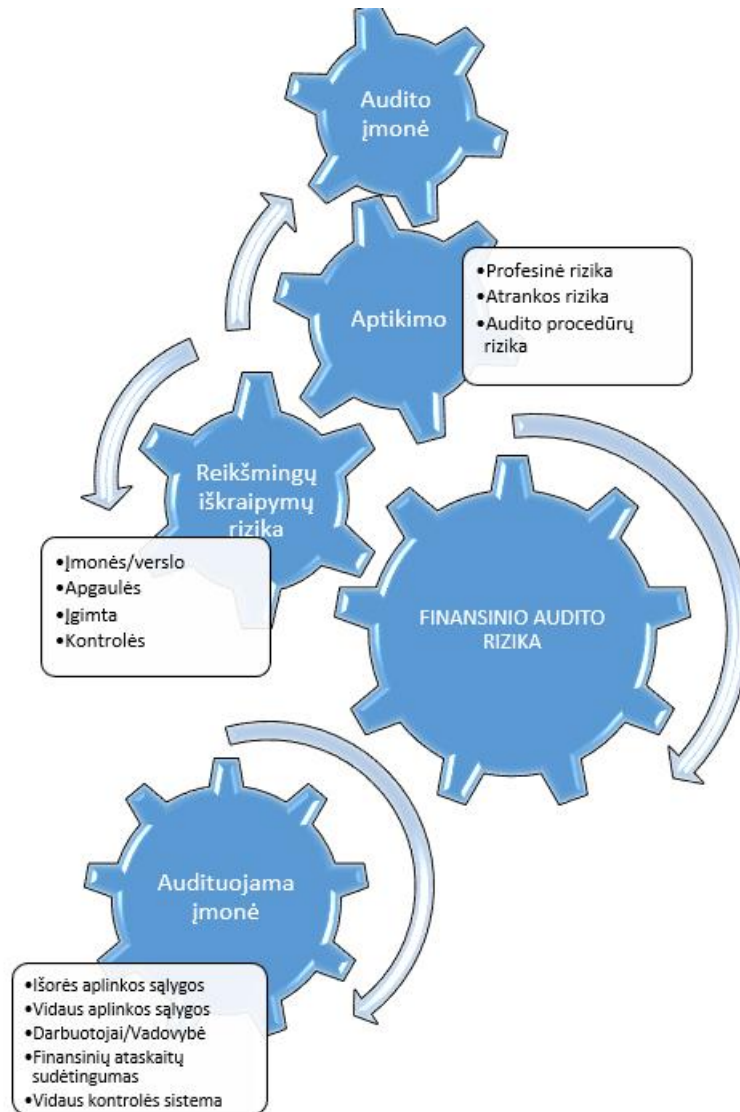
Darbo autorės finansinio audito rizikos vertinimo modelis sudarytas susistemintai, supaprastinant finansinio audito rizikos sampratą. Šio modelio panaudojimo galimybės yra ribotos, nes skirtas finansinio audito rizikai sumažinti, atliekant finansinių ataskaitų auditą. Didelis dėmesys teikiamas audito rizikos rūšims.

Šiuo modeliu norima pateikti:

- finansinio audito rizikos dalis ir jas lemiančias sąlygas;
- nustatyti ryšius atskirų finansinio audito rizikos dalių;
- atkreipti dėmesį, kad atskirų finansinio audito dalių vertinimas vyksta kiekviename etape.

Autorės finansinio audito rizikos modelis susideda iš rizikos vertinimo grafino atvaizdavimo ir audito rizikos dalių įvertinimo skalės.

Finansinio audito rizikos vertinimo grafiko struktūra, pateikta 7 paveiksle, yra padalinta į penkis dalis: pagrindinius audito rizikos vertinimo modelio elementus. Ryšiai tarp atskirų elementų bei tarp elementų sudėtinių dalių pavaizduoti rodyklėmis, sraigtelių išsidėstymu bei dydžiu.

7 pav. Finansinės rizikos vertinimo grafikas

Audito rizikos vertinimo modelio grafike išskiriami šie pagrindiniai finansinio audito rizikos vertinimo modelio elementai:

- 1) aptikimo rizika ir reikšmingų iškraipymų rizika;
- 2) aptikimo rizikos ir reikšmingų iškraipymų elementai;
- 3) audito įmonės ir audituojamos įmonės sąlygos.

Darbo autorės išskiriamos šios audituojamos įmonės sąlygos, veikiančios audito riziką:

- *išorės aplinkos sąlygos*: reguliavimo, konkurencijos, politinės, ekonominės sąlygos, kurios yra nepriklausomai nuo audituojamos įmonės ir jų pokyčiai gali būti nevaldomi.
- *vidaus aplinkos sąlygos*: įmonės veiklos, strateginės, apskaitos, valdymo ir kontrolės sąlygos, kurias gali valdyti įmonės vadovybė.
- *audito sąlygos*: audito atlikimas, veiksmai, koncepcijos, auditoriaus savybės.

Pirmajame audito etape, auditoriaus užduotis yra susipažinti su klientu, įvertinti audituojamos įmonės išorės ir vidaus sąlygų įtaką finansinėms ataskaitoms bei reikšmingų iškraipymų tikimybę

ataskaitose. Įmonės išorės ir vidaus sąlygos lemia finansinio audito rizikos dalių vertinimą: kokia įmonės vidaus kontrolės sistema (jos diegimas/palaikymas), kaip tvirtinami finansinių ataskaitų elementai, kaip valdomi apgaulės atvejai. Audito sąlygos priklauso nuo audito įmonės, kokie veiksmai atliekami, kaip planuojamos ir atliekamos audito procedūros, auditoriaus profesionalumo ir savybių.

Toliau autorės išskiriami du reikšmingiausi finansinio audito rizikos elementai: reikšmingų iškraipymų rizika ir aptikimo rizika. Reikšmingų iškraipymų rizika kyla iš audituojamos įmonės išorės ir vidaus aplinkos, kurią įtakoja įmonės/verslo, apgaulės, įgimta ir kontrolės rizikos. Aptikimo rizika galima vadinti audito įmonės rizika, nes ją lemia profesinė, atrankos, audito procedūrų rizikos. Profesinė rizika priklauso nuo auditoriaus patirties/savybių, audito koncepcijų taikymo. Atrankos riziką lemia tai, kad atliekama duomenų atranka, o ne imama visuma. Procedūrų rizika neatsiejama nuo netinkamo audito procedūros pritaikymo.

Šis finansinio audito rizikos modelis yra naudingas auditoriaus rizikų vertinimo procese. Remiantis šiuo modeliu auditorius susipažįsta su klientu, planuoja tolesnes audito procedūras, atsižvelgdamas į reikšmingo iškraipymo ir aptikimo rizikas. Atliekant audito procedūras ir renkant audito įrodymus, tiriama kontrolės sistema. Sekantis žingsnis, nuomonės formavimas, rezultatų apibendrinimas. Jeigu nėra priimtino audito rizikos lygio, planuojamos papildomos procedūros ir atliekami kiti audito veiksmai.

Vertinat kiekvieną finansinio audito rizikos komponentą, reikia nepamiršti atsižvelgti į jį lemiančius veiksnius, jų ypatybes. Auditoriui pravartu įvertinti sąlygas įtakančias reikšmingų iškraipymų ir patikimumo rizikas. Autorė, remiantis Jodeliene (2010) ir kitais autoriais, kad lengviau būtų įvertinti audituojamą įmonę veikiančias rizikas, sudarė rizikos dalių skalę (7 lentelė), pagal kurią:

- verslo rizika, įvertinama atsižvelgiant į audituojamos įmonės išorės aplinkos sąlygas, kurios gali paveikti šios įmonės vystymąsi ir gebėjimą pasiekti savo tikslus;
- įmonės rizika, išmatuojama vertinant audituojamos įmonės vidaus aplinką, kurią lemia valdymo ir vidaus kontrolė, vadovybės sprendimai.
- apgaulės rizika nustatoma įvertinus vadovybės ir darbuotojų apgaulės galimą pasireiškimą, sąlygų sudarymą bei užkirtimą.
- įgimta rizika vertinama nagrinėjant finansines ataskaitas, vertinat skaičiavimų sudėtingumą, anksčiau nustatytų iškraipymų skaičių, verčių didį, turto pasisavinimo galimybes.
- kontrolės rizika nustatoma įvertinus vidaus kontrolės sistemą, jos egzistavimą bei efektyvumą.

7 lentelė. Finansinio audito rizikos dalių vertinimo skalė

		Išorės aplinka
Verslo rizika	Maža (0 -30%)	įmonės veiklos tikslų ir rezultatų neįtakoja ekonominės-politinės, konkurencinės, reguliavimo sąlygos
	Vidutinė (31-55 %)	įmonės veiklo tikslus ir rezultatus įtakoja ekonominės, politinės, reguliavimo, konkurencinės sąlygos, bet nežymiai.
	Didelė (56-100%)	įmonės veiklos tikslai ir rezultatas priklauso nuo ekonominių, politinių, konkurencinių, reguliavimo sąlygų,
		Vidaus aplinka
Įmonės rizika	Maža (0 -30%)	įmonė veikia tikslingai, priimami naudingi sprendimai, užiimama pelninga - naudinga veikla
	Vidutinė (31-55 %)	įmonė veikia nekryptingai, bet priimami sprendimai naudingi, veikla pelninga
	Didelė (56-100%)	įmonės vykdoma veikla, priimami sprendimai, politika programuoja blogus rezultatus
		Darbuotojai ir vadovybė
Apgaulės rizika	Maža (0 -30%)	įmonėje nėra sudarytos apgaulės sąlygos: nėra galimybių, paskatų, spaudimo, požiūrio, sugebėjimų
	Vidutinė (31-55 %)	įmonėje yra sudarytos apgaulės sąlygos, bet jos kontroliuojamos, jas slopinant.
	Didelė (56-100%)	įmonėje sudarytos visos sąlygos apgaulėi ir nesiimama jokių premonių mažinimui
		Finansinės ataskaitos
Įgimta rizika	Maža (0 -30%)	nėra sudėtingų skaičiavimų, anksčiau nustatytų iškraipymų, nedidelės vertės, turtas nėra jautrus pasisavinimui ir kt.
	Vidutinė (31-55 %)	yra sudėtingų skaičiavimų, didelės vertės, turtas gali būti neteisėtai pasisavintas, anksčiau buvo nustatyti iškraipymai
	Didelė (56-100%)	yra tin sudėtingi skaičiavimai, didelės vertės, turtas gali būti neteisėtai pasisavintas, anksčiau buvo nustatyta daug iškraipymų, poveikis kitų įmonės aplinkos sąlygų.
		Vidaus kontrolės sistema
Kontrolės rizika	Maža (0 -30%)	atlikus kontrolės testus, įsitikinta, kad kontrolės procedūros veiksmingos, vidaus kontrolės sistema yra veiksminga.
	Vidutinė (31-55 %)	atlikus kontrolės testus, įsitikinta, kad kontrolės procedūros nėra visiškai veiksmingos, vidaus kontrolės sistema yra
	Didelė (56-100%)	atlikus kontrolės testus, įsitikinta, kad vidaus kontrolės sistema yra neveiksminga arba išvis jos nėra.

Ši finansinio audito rizikos dalių skalė padeda apibendrinti sąlygas, lemiančias rizikų pasireiškimą ir taip pat atliekamas kokybinis vertinimas. Kokybinis vertinimas, galima sakyti, papildo audito rizikos vertinimo modelį ir yra jo sudėtinė dalis.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad autorės finansinio audito vertinimo modelis, susidedantis iš dviejų komponentų finansų audito rizikos vertinimo grafiko ir skalės. Šios komponentės apima svarbiausius audito rizikos ir jos dalių vertinimo aspektus. Modelis parodo:

- 1) audito rizikos komponentai vertinami skirtinguose audito etapuose;
- 2) audito rizikos komponentai priklauso nuo vienas kito;
- 3) vieno audito rizikos komponento vertinimas nulemia kito komponento vertinimą

Šis modelis gali būti pritaikytas vertinat finansinio audito riziką bet kokio dydžio įmonės, nesvarbus veiklos pobūdis. Norint išsiaiškinti, kad modelis gali būti lengvai pritaikomas praktikoje, būtinas tyrimas. Todėl audito rizikos vertinimo modelis tikrinamas darbo autorės pasirinkus finansų įmonės finansinių ataskaitų audito pavyzdžiu. Remiantis anksčiau atliktu ekspertiniu tyrimu, autorės patikrinti rezultatui iškelia hipotezę:

H1: reikšmingo iškraipymo rizika susijusi su kontrolės rizika.

H2: aptikimo riziką lemia auditorius

Praktinėje įmonės vertinimo dalyje, norima patvirtinti arba paneigti iškeltą hipotezę.

Šioje magistro dalyje sudarytas modelis, kurio pagalba galima įvertinti finansinio audito riziką. Vertinimas, remiasi finansinio audito rizikos grafiku ir skale. Grafikas atspindi rizikos vertinimo eigą, ryšius. Skalė leidžia įvertinti rizikos lygį: maža, vidutinė, didelė.

Apibendrinat, sudarytas modelis, turėtų auditoriams pagelbėti įvertinti finansinio audito rizikos komponentus ir jų aspektus.

4. ĮMONĖS X FINANSINIO AUDITO RIZIKOS VERTINIMAS

Šioje magistro dalyje tikrinama darbo autorės sudaryto finansinio audito rizikos vertinimo modelis pagal iškeltas hipotezes konkretaus audito pavyzdžiu. Iškeltų hipotezių pagalba siekiama išsiaiškinti ryšius tarp atskirų rizikos komponentų ir ar yra galimybė kontroliuoti finansinio audito rizikos lygį.

Finansinio audito rizikos vertinimo modelio tikrinamas atliekant pasirinktos finansinės įmonės auditą, kurios pavadinimas ir kita konfidenciali informacija neatskleidžiama.

Darbo autorės finansinio audito rizikos vertinimo modelio tikrinimas atliekant finansinės įmonės X auditą už 2014 m. gruodžio 31 d. pasibaigusius finansinius metus.

Visų pirma audito rizikos vertinimas yra susijęs su audituojamos įmonės *išorės ir vidaus aplinka*, todėl šiuos dalykus pirmiausia ir aptarsime.

Akcinė bendrovė (toliau – AB) „X“ – vartojimo kreditų teikimo įmonė (toliau – įmonė). Ji veikia viename geografiniame segmente – Lietuvoje, o vartojimo kreditai teikiami miestų ir rajonų gyventojams. Šios įmonės pagrindinė veikla: vartojimo kreditų teikimas. Įmonė savo paslaugas orientuoja į didesnes nei minimalias pajamas gaunančius fizinius asmenis. Prioritetas teikiamas vartojimo kreditams, kurių grąžinimo terminas yra nuo 2 iki 36 mėnesių. 2014 metų statistika tai patvirtina: tik 3% visų suteiktų vartojimo kreditų grąžinimo terminas buvo iki 30 d., likusieji 97% terminas ilgesnis nei 30 d. Įmonė siūlo lanksčias vartojimo kreditų sutarčių sąlygas, vartojimo kreditų rinkoje stengiasi konkuruoti su bankų ir kreditų unijų teikiamomis paslaugomis. Pagrindinis įmonės veiklą reguliuojantis teisės aktas yra *Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas*. Įmonė yra įrašyta į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą, kurį tvarko priežiūros institucija Lietuvos bankas.

Bendrovės veiklą veikia bendra Lietuvos ekonominė situacija ir gyventojų perkamosios galios pokyčiai. Recesijos laikotarpiu (2009-2011 m.), smukus visų šalių ekonomikoms, buvo pastebimas išduodamų vartojimo kreditų sumažėjimas. Vėlesniais metais, kylant ekonomikai, kilo ir gyventojų pajamos, kas skatino juos daugiau vartoti ir skolintis vartojimui trūkstantis sumas. Ekonominio pakilimo metais gyventojai nevengė prisiimti naujų skolinių įsipareigojimų, nes tiki savo finansiniu pajėgumu šiuos įsipareigojimus vykdyti. Įmonė, vadovaudamasi Lietuvos banko patvirtintais Vartojimo kredito gavėjų mokumo ir atsakingojo skolinimo nuostatais bei Bendrovės Mokumo vertinimo taisyklėmis, suteikia vartojimo kreditus tik dirbantiems asmenims. Taigi darbo rinkos plėtimosi tendencijos įmonės veikloje atsispindės nemažėjančiu potencialių klientų skaičiumi. Antra, atsižvelgiant į darbo rinkos augimo tendencijas, didės galimybės įsidarbinti potencialiems skolininkams, o tai sąlygos efektyvesnį skolų išieškojimo procesą. Besikeičiantis teisinis reguliavimas turi tiesioginę įtaką įmonės veiklai. Vartojimo kreditų teikimo veikla ilgą laiką buvo nereguliuojama.

Tačiau 2008 m. buvo priimta vartojimo kreditų veiklą reguliuojanti Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB, kuri Lietuvoje buvo įgyvendinta priėmus 2010 m. gruodžio 23 d. Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymą. Jame buvo reguliuojami pagrindiniai vartojimo kreditų teikimo veiklos principai, metodai ir reikalavimai. Po metų minėtas įstatymas buvo pakeistas, dar labiau sugriežtinant vartojimo kreditų teikimo veiklą. Lietuvos bankas, kaip vartojimo kreditų veiklą prižiūrinti institucija, taip pat periodiškai priima įvairius šį sektorių reguliuojančius ir, dažnu atveju, veiklos vykdymą griežtinančius teisės aktus. Atitinkamai, šiuo metu reguliuojama tiek maksimali bendra vartojimo kredito kainos metinė norma, tiek vartojimo kreditų davėjų įvertinimo, tiek sutarčių sudarymo, atsisakymo, nutraukimo ir kiti aspektai.

Įmonės ateities planuose numatyta rinkai pasiūlyti kelias naujas specializuotas finansines paslaugas, orientuotas į konkrečius vartotojų segmentus ir jų poreikius. Planuojama toliau tęsti investicijas į įmonės veikloje naudojamąs informacines sistemas, jų tobulinimą ir kūrimą. Šios investicijos pagerina įmonės darbuotojų darbo sąlygas, minimizuoja žmogiškuosius išteklius ir jų klaidų faktorius. Tai leidžia valdyti operacinę riziką ir mažinti darbo užmokesčio ir su juo susijusių išlaidų kaštus, tuo pačiu mažėja atitinkamų kategorijų darbuotojų poreikis.

Tikimasi, kad įgyvendinus šias priemones įmonės sudaromų sutarčių kiekis didės, atitinkami prognozuojamas kas mėnesinis pajamų augimas.

Toliau svarbu įvertinti įmonės AB „X“ vidaus aplinką ir su ja susijusias rizikas. Kadangi įmonės vidaus aplinka neišvengiamai susijusi su vidaus kontrolės sistema, tai pirmiausia aptarsime AB „X“ vidaus kontrolės sistemos elementus pagal COSO modelį (1992).

8 lentelė. Įmonės AB „X“ vidaus kontrolės elementai pagal COSO modelį

	Trumpas apibūdinimas
Kontrolės aplinka	<p>Įmonės vadovybė (direktorė, akcininkai, vyr. buhalteris) yra sąžininga. Įmonėje yra patvirtintos rašytinės darbo tvarkos taisyklės, kiekvienos pareigybės pareigybiniai nuostatai, su kuriais supažindinami darbuotojai. Vadovybė atsakingai stebi, ar nėra nusižengiama patvirtintoms tvarkoms, o pačios vadovybės veiksmai yra prižiūrimi Valdybos.</p> <p>Įmonės finansinės ataskaitos yra rengiamos pagal LR buhalterinės apskaitos įstatymą, LR įmonių finansinės atskaitomybės įstatymą bei Verslo apskaitos standartus.</p> <p>Apskaitos ir kiti įmonės darbuotojai turi labai gerus profesinius įgūdžius, būtinus reaguoti į mokesčių, apskaitos ir kitų teisės aktų reikalavimų ar įmonės veiklos pobūdžio pokyčius. Darbuotojai dažnai išleidžiami į kvalifikacijos kėlimo kursus.</p> <p>Įmonėje nėra vidaus auditoriaus, nėra samdoma jokia įmonė šiai funkcijai atlikti. Įmonės organizacinė struktūra yra tinkama.</p> <p>Darbuotojus į darbą priimami pagal standartinę procedūrą, vyksta apmokėjimai, įdiegta motyvacinė sistema. Darbuotojai laikosi pareiginių nuostatų, kuriuose aptariamos ne tik jų teisės, bet ir jų pareigos ir atsakomybės.</p>
Įmonės rizikos vertinimo procesas	<p>Įmonėje nėra formalių rizikos vertinimo procedūrų. Vyksta valdybos posėdžiai, kuriuose aptariama įmonės veikla, tvirtinami strateginiai planai.</p> <p><i>Finansinių ataskaitų rizika</i> valdoma vykdant ketvirčio ataskaitų peržiūrą. Įmonė kas ketvirtį peržiūri biudžetą. <i>Klientų rizika</i> valdoma patvirtintomis įmonės mokumo vertinimo taisyklėmis, kurios užtikrina paskolų suteikimą mokiems klientams. <i>IT sistemų rizika</i> stebima su IT personalo ir kitų darbuotojų pagalba ir esant klaidoms, jos ištaisomos.</p>
Kontrolės veiksmai, informacinė sistema ir informavimas	<p>Įmonė turi tinkamą duomenų apsaugos kontrolės sistemą. Įmonėje tinkamai apibrėžtos pareigybės. Įmonėje naudojami slaptažodžiai, daromos atsarginės duomenų kopijos. IT sistema nuolat tobulinama ir pakeitimus daro įmonės samdoma IT įmonė. Darbuotojų kaitos nėra. Įmonėje yra aprašytos darbo tvarkos, kas užtikrina atliktų darbų kokybę ir darbuotojų atsakingą požiūrį.</p>

Kontrolės stebėseną	Nors įmonėje nėra vidaus auditoriaus pozicijos, tačiau, vidaus auditoriaus funkcijas stengiasi vykdyti vadovybė ir Valdyba,
---------------------	---

Remiantis 8 lentelėje pateiktu AB „X“ vidaus kontrolės sistemos aprašymu pagal COSO modelį (1992) galima teigti, kad įmonės vidaus kontrolės sistemai kreipiamas tinkamas dėmesys: diegiamos kontrolės politikos ir procedūros, sudarančios sąlygas įmonei sėkmingai vykdyti veiklą ir siekti užsibrėžtų tikslų. Įvertinus AB „X“ vidaus kontrolės sistemą pagal Finansinio audito rizikos dalių vertinio skalę, galima teigti, kad įmonės lygmeniu vidaus kontrolės sistema yra veiksminga ir rizika įmonės valdymo, vidaus kontrolės ir apskaitos sąlygų atžvilgiu yra maža. Įmonės rizika dėl minėtų AB „X“ vidaus aplinkos sąlygų įvertinta kaip maža, nustatytas lygis 25%.

Kitas žingsnis, turime įvertinti apgaulės riziką. Atsižvelgiant į AB „X“ situaciją, galima teigti, kad norint parodyti geresnius finansinius rezultatus finansinėse ataskaitose ir užsitikrinti palankaus finansavimo iš išorės sąlygas, iškyla apgaulės rizika susijusi su pajamų pripažinimu. Įmonės pardavimo pajamos gali būti neteisingai apskaitytos dėl didelio ūkinių operacijų skaičiaus ir priskyrimo teisingam laikotarpiui problemos. Be to, gautinos sumos gali būti apskaitytos neįvertinus jų vertės sumažėjimo (abejotinų skolų), būtent pastarasis dydis reikalauja objektyvių sprendimų. Įmonės vadovybė didelį dėmesį kreipia į sąžiningumą ir etišką elgesį. Taip pat finansų įmonės AB „X“ veiklą deramai kontroliuoja Valdyba, kas sumažina galimybes apgaulės rizikai ir visoms ją lemiančioms sąlygoms (spaudimui, galimybėms, racionalizacijai, sugebėjimams) pasireikšti.

Remiantis išdėstytais argumentais, audito metu įvertinta apgaulės rizika pagal darbo autorės sudarytą apgaulės rizikos apskaičiavimo 7 lentelę. Joje apgaulės rizika įvertinta kaip vidutinė rizika (51 proc.) ir nustatyta, kad ji gali būti susijusi su pardavimo pajamų tikslumo tvirtinimu.

Tolesnis audito rizikos ir jos komponentų tyrimas susijęs su finansinių ataskaitų (balanso ir pelno (nuostolių) ataskaitos) elementų/jų svarbos analize (žr. 9 – 11 lentelės):

9 lentelė. AB „X“ 2014-12-31 d. balanso turto dalies elementų svarbos vertinimas, Lt

	TURTAS	Finansiniai metai	Praėję finansiniai	Svarbos vertinimas
A.	ILGALAIKIS TURTAS	9228399	7117809	
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS	-	-	
I.1.	Plėtros darbai			
I.2.	Prestilas			
I.3.	Patentai, licencijos			
I.4.	Programinė įranga			
I.5.	Kitas nematerialusis turtas			
II.	MATERIALUSIS TURTAS	135331	170605	svarbu pirkimo procese
II.1.	Iemė			
II.2.	Pastatai ir statiniai			
II.3.	Mašinos ir įrenginiai			
II.4.	Transporto priemonės	120122	170605	svarbu pirkimo procese
II.5.	Kita įranga, prietaisai, įrankiai ir įrenginiai			
II.6.	Nebaigta statyba			
II.7.	Kitas materialusis turtas	15209		nesvarbu, nedidelė operacija
II.8.	Investicinis turtas	-	-	
II.8.1.	Iemė			
II.8.2.	Pastatai			
III.	FINANSINIS TURTAS	9090658	6651961	svarbu pardavimo procese
III.1.	Investicijos į dukterines ir asocijuotas įmones			
III.2.	Paskolos asocijuotoms ir dukterinėms įmonėms			
III.3.	Po vienerių metų gautinos sumos	9090658	6651961	svarbu pardavimo procese
III.4.	Kitas finansinis turtas			
IV.	KITAS ILGALAIKIS TURTAS	2410	295243	svarbu, sudarant FA
IV.1.	Atidėtojo mokesčio turtas	2410	295243	svarbu, sudarant FA
IV.2.	Kitas ilgalaikis turtas			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS	21250111	4657214	
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI	-	-	
I.1.	Atsargos	-	-	
I.1.1.	Ialiavos ir komplektavimo gaminiai			
I.1.2.	Nebaigta gamyba			
I.1.3.	Pagaminta produkcija			
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti			
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti			
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai			
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys			
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	17246547	4209718	svarbu pardavimo procese
II.1.	Klientams suteikti kreditai	17189417	4161952	svarbu pardavimo procese
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos			
II.3.	Kitos gautinos sumos	57130	47766	nesvarbu, nedidelė operacija
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	
III.1.	Trumpalaikės investicijos			
III.2.	Terminuoti indėliai			
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas			
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI	4003564	447496	svarbu pardavimo procese
	TURTO IŠ VISO:	30478510	11775023	

10 lentelė. AB „X“ 2014-12-31 d. balanso nuosavybės ir įsipareigojimų dalies elementų svarbos vertinimas, Lt

	NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	Finansiniai metai	Praėję finansiniai metai	Svarbos vertinimas
C.	NUOSAVAS KAPITALAS	6801317	3097729	nesvarbu, nesudėtinios operacijos
I.	KAPITALAS	470000	470000	nesvarbu, nesudėtinios operacijos
I.1.	Istatinis (pasirašytasis)	470000	470000	nesvarbu, nesudėtinios operacijos
I.2.	Pasirašytasis neapmokėtas kapitalas (-)			
I.3.	Akcijų priedai			
I.4.	Savos akcijos (-)			
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI	47000	47000	nesvarbu, nedidelės sumis
III.1.	Privalomasis	47000	47000	nesvarbu, nedidelės sumis
III.2.	Savoms akcijoms įsigyti			
III.3.	Kiti rezervai			
IV.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	6284317	2580729	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
IV.1.	Ataskaitinių metų pelnas (nuostoliai)	3703588	1573475	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
IV.2.	Ankstesnių metų pelnas (nuostoliai)	2580729	1007254	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS			
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	23677193	8677294	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	22361137	6790801	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
I.1.	Finansinės skolos	22361137	6790801	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
I.1.1.	Lizingo (finansinės nuomos) ar panašūs įsipareigojimai	23948	85080	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
I.1.2.	Kredito įstaigoms			
I.1.3.	Kitos finansinės skolos	22337189	6705721	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
I.2.	Skolos tiekėjams			
I.3.	Gauti išankstiniai apmokėjimai			
I.4.	Atidėjiniai	-	-	
I.4.1.	Įsipareigojimų ir reikalavimų padengimo			
I.4.2.	Pensijų ir panašių įsipareigojimų			
I.4.3.	Kiti atidėjiniai			
I.5.	Atidėtojo mokesčio įsipareigojimas			
I.6.	Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai			
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	1316056	1886493	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
II.1.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	80661	121149	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
II.2.	Finansinės skolos	-	1272699	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
II.2.1.	Kredito įstaigoms			
II.2.2.	Kitos skolos		1272699	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
II.3.	Skolos tiekėjams	576180	205680	svarbu, pirkimo operacijoms
II.4.	Gauti išankstiniai apmokėjimai	809	5528	nesvarbu, nedidelė suma
II.5.	Pelno mokesčio įsipareigojimai	587242	207284	svarbu, FÅ sudarymo operacijoms
II.6.	Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	67245	51373	svarbu, DU operacijomis
II.7.	Atidėjiniai			
II.8.	Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	3919	22780	nesvarbu, nedidelė suma
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ	30478510	11775023	

Balanso ir pelno (nuostolių) ataskaitos elementų/jų tvirtinimų pobūdžio bei svarbos analizės

pagrindas yra audito įmonės nustatytas reikšmingumo lygis ir toleruotinos klaidos dydis. Kadangi pastarieji audito parametrai priklauso nuo auditoriaus sprendimo. AB „X“ 2014 m. finansinių ataskaitų audito metu pasirinkta reikšmingumą ribą skaičiuoti kaip 0,45 proc. nuo įmonės pardavimo pajamų ($13\,629\,375\text{Lt} \cdot 0,5\% = 6,1\text{ mln. Lt}$), per paskutinius finansinius metus įmonė uždirbo pelno, toleruotiną klaidą 50 proc. nuo reikšmingumo lygio ($6,1\text{ mln. Lt} \cdot 50\% = 3,05\text{ mln. Lt}$). Atsižvelgiant į tai, nustatyti reikšmingo iškraipymo rizikos požiūriu svarbūs finansinių ataskaitų elementai, kurie savo vertine išraiška viršija toleruotinos klaidos ribą, ir su jais susiję svarbiausi tvirtinimai.

11 lentelė. AB „X“ 2014 metų pelno (nuostolių) ataskaitos elementų svarbos vertinimas, Lt

Eil. nr.	STRAIPSNIAI	Finansiniai metai	Praėję finansiniai metai	Svarbos vertinimas
I.	PARDAVIMO PAJAMOS	13629375	5956414	svarbu, pardavimo, FA sudarymo procese
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA	3339558	2066381	svarbu, FA sudarymo procese
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	10289817	3890033	svarbu, FA sudarymo procese
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS	4330191	1914733	svarbu, FA sudarymo procese
IV.1	Pardavimo	2928167	1303281	svarbu, FA sudarymo procese
IV.2	Bendrosios ir administracinės	1402024	611452	svarbu, FA sudarymo procese
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	5959626	1975300	svarbu, pardavimo, FA sudarymo procese
VI.	KITA VEIKLA	-	-	
VI.1.	Pajamos			
VI.2.	Sąnaudos			
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	(1149945)	(166594)	nesvarbu
VII.1.	Pajamos		196664	nesvarbu
VII.2.	Sąnaudos	1149945	363258	nesvarbu
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	4809681	1808706	svarbu, FA sudarymo procese
IX.	PAGAUTĖ			
X.	NETEKIMAI			
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	4809681	1808706	svarbu, FA sudarymo procese
XII.	PELNO MOKESTIS	1106093	235229	svarbu, FA sudarymo procese
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	3703588	1573477	svarbu, FA sudarymo procese

Audito metu nustatyta, jog nagrinėjamoje įmonėje būdingi šie svarbiausi apskaitos procesai:

- 1) **Pajamos:** įmonės pajamos pripažįstamos kaupimo principu. Pajamomis nepripažįstami avansai ir kiti išankstiniai mokėjimai. Per ataskaitinį laikotarpį gautos įplaukos, kurios nelaikomos pajamomis, balanse atvaizduojama, kaip įmonės įsipareigojimai. Pajamos vertinamos tikrąja verte. Grynąsias palūkanų pajamas sudaro su įmonės finansiniu turtu susijusių palūkanų pajamų suma, apskaičiuota taikant apskaičiuotų palūkanų metodą.

2) **Finansinės skolos** atvaizduojamos (žr. 12 lentelė):12 lentelė. **Finansinės skolos**

2014 metų gruodžio 31 d. finansinių skolų likučiai:

Rodikliai	Mokėtinos per 1 metus	Mokėtinos po 1 metų, bet ne vėliau, kaip per 5 metus	Mokėtinos po 5 metų
Susijusių įmonių suteiktos ilgalaikės paskolos		1.009.489	
Susijusių įmonių išpirktos neviešos obligacijos		17.479.900	
Susijusių įmonių suteiktų paskolų mokėtinos palūkanos	19.530		
Kitos ilgalaikės paskolos		305.000	
Asmenų išpirktos viešos obligacijos		3.452.800	
Palūkanos už obligacijas			
Trumpalaikės paskolos			
Trumpalaikių paskolų palūkanos			
Lizingo (finansinės nuomos) ar panašūs įsipareigojimai	61.131	23.948	
Viso	80.661	22.361.137	0

Šaltinis. Įmonės AB „X“ finansinės atskaitomybės aiškinamasis raštas

3) **Finansinis turtas.** Įmonės ilgalaikį finansinį turtą sudaro klientams suteikti kreditai, kurių mokėjimo terminas sueina po vienerių metų:

13 lentelė. **Klientams suteikti kreditai**

Rodikliai	2014 m. gruodžio 31 d.	2013 m. gruodžio 31 d.
Klientams suteikti trumpalaikiai kreditai	21.773.721	6.988.406
Klientams suteikti ilgalaikiai kreditai	9.090.658	6.651.961
Klientams suteiktų kreditų vertės sumažėjimas	(5.118.544)	(3.095.123)
Sukauptos pajamos	536.183	268.669
Iš viso	26.282.018	10.813.913

Klientams suteikti kreditai pagal mokėjimo terminus:

Rodikliai	2014 m. gruodžio 31 d.	2013 m. gruodžio 31 d.
Gautina suma iki 1 metų	21.773.721	6.988.406
Gautina suma po 1 iki 5 metų	9.090.658	6.651.961
Gautina suma po 5 metų	0	0
Iš viso	30.864.379	13.640.367

Šaltinis. Įmonės AB „X“ finansinės atskaitomybės aiškinamasis raštas

Šių procesų vertinimo metu taikomos įvairios kontrolės procedūros, kurių veiksmingumo išsiaiškinimas (atlikus kontrolės testus visa apimtimi), leidžia daryti išvadą apie įmonės vidaus kontrolės sistemos veiksmingumą konkretaus proceso atžvilgiu.

Kontrolės rizikai įvertinti dažnai naudojami klausimynai, kurie leidžia auditoriui susidaryti nuomonę apie audituojamos įmonės vidaus kontrolės sistemos būklę. Klausimynų pagalba nustatoma ar vidaus kontrolė stipri, vidutinė ar silpna. Taip pat klausimynų pagalba nustatoma kontrolės aplinkos

efektyvumas. Pasak Kanapickienės (2009), vidaus kontrolės sistema nebus efektyvi, jeigu ją kuriant nebus įvertinta, kokioje aplinkoje ji veiks. Mokslinėje ir praktinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės dėl kontrolės aplinkos veiksnių, jų skaičiaus ar skirstymo. Dažniausiai išskiriama: reglamentavimas, vidaus ir išorės veiksniai, bet Kanapickienė (2009) siūlo keturis pagrindinius veiksnius: vadovų filosofija ir darbo stilius, įmonės organizacinė struktūra, aukščiausio lygio vadovybės dalyvavimas, žmogiškųjų išteklių politika (darbuotojų kompetencija, savybės, įgaliojimų ir atsakomybės skyrimas. Pasak Kanapickienės, ypač vadovybės vaidmuo yra svarbus, sukuriant efektyvią vidaus kontrolės sistemą. Kanapickienės klausimyno pagalba, įvertinta įmonės AB „X“ kontrolės aplinka (žr. 14 lentelė):

Vadovų filosofija ir darbo stilius: klausimyno pagalba nustatyta, kad vadovams svarbi vidaus kontrolė, su darbuotojais bendraujama ne tik raštiškais susitarimais, bet gyvai susitikimuose, ofise, palaikoma gera atmosfera, geri santykiai tarp vadovo ir darbuotojų. Sudaromos įmonės biudžetas, kuris kas ketvirtį peržiūrimas. Vadovams labai svarbu finansinės ataskaitos, bet į jų sudarymo pernelg nesikiša.

Įmonės organizacinė struktūra. Įmonės organizacinė struktūra pateikta schemoje, kuri yra suprantama ir atitinka įmonės pobūdį. Nusprendus įvesti naujas pareigybes, įvykus pokyčiams, struktūra yra peržiūrima ir pakeičiama. Įmonės darbuotojai žino savo pavaldumą. Buhalterijos personalas yra pakankamas, nes įmonei šias paslaugas teikia kita buhalterinės apskaitos firma.

Aukščiausio lygio vadovybės dalyvavimas. Kas mėnesį būtinai vadovybė susitinka su įmonės darbuotojais aptarti praėjusio mėnesio rezultatų, aptariama ateinančio mėnesio darbai.

Žmogiškųjų išteklių politika ir praktika. Įmonė samdo buhalterines paslaugas teikiančią įmonę. Įmonė yra sudariusi sutartį su cv-online, nuolatos vykdoma pasyvi darbuotojų atranka, todėl su personalo trūkumu nesusiduria. Į atsakingas pareigas skiriami įmonei nusipelnę, pasitikėjimą įgavę darbuotojai. Įmonėje yra nustatyta premijų skyrimo tvarka. Darbuotojams sudarytos sąlygos tobulėti, kelti kvalifikaciją, pasirinkus mokymus, kuriuos apmoka įmonė.

Kompetencijos svarba. Vadovai, buhalterijos darbuotojai išsilavinę, kompetentingi.

Sąžiningumas ir moralinės vertybės: vadovai geros reputacijos, nėra neigiamos informacijos viešojoje spaudoje, įmonės aplinkoje. Įmonėje laikomasi sąžiningo ir etiško elgesio normų. Pareiginėse nuostatuose, darbo tvarkos taisyklėse yra numatytos sankcijos, nustačius nesąžiningus veiksmus.

Įgaliojimų ir atsakomybės skyrimas. Įmonėje visoms pareigoms yra sudarytos atsakomybės, yra pareigas aprašomos pareiginėse instrukcijose, su kuriomis supažindinami darbuotojai. Visi darbuotojai žino savo atsakomybes, kilus klausimams, yra pakonsultuojami, supažindinami. Visi įmonės darbuotojai yra pasirašę materialios atsakomybės sutartis.

Remiantis klausimyno atsakymais, galime daryti išvadą, kad įmonės „X“ vidaus kontrolės aplinka efektyvi ir stipri. Vienintelis trūkumas, kad įmonėje nėra vidaus auditoriaus pareigybes.

14 lentelė. Įmonės AB „X“ kontrolės aplinkos klausimynas

Teiginys	Taip	Ne	T/N	Aprašymas	Balai
Vadovų filosofija ir darbo stilius					
Vadovai nuolat pabrėžia vidaus kontrolės svarbą įmonei					Ne = 2
Tarp vadovų ir darbuotojų egzistuoja tik raštiškas bendravimas					Taip = 2
Sudaromi biudžetai, darbo planai					Ne = 3
Vadovų sudaryti biudžetai ne visada pasiekiami					Taip = 2
Vadovai pernelyg domisi finansinių ataskaitų sudarymu					Taip = 3
Įmonės organizacinė struktūra					
Įmonėje yra organizacinė struktūra, pateikta schemose					Ne = 2
Organizacinė struktūra sudėtinga, neatitinka įmonės pobūdžio					Taip = 3
Atsiradus pokyčiams įmonėje organizacinė struktūra peržiūrima					Ne = 2
Darbuotojai žino įmonės savo pavaldumą					Ne = 3
Įmonės buhalterijos personalas yra pakankamas					Ne = 3
Aukščiausio lygio vadovybės dalyvavimas					
Aukščiausio lygio vadovybė periodiškai susitinka su įmonės darbuotojais aptarti veiklos rezultatus					Ne = 2
Įmonės valdyba nedalyvauja priimant svarbiausius verslo sprendimus					Taip = 2
Įmonės valdyba konsultuojasi su vidaus auditoriais sprendžiant VK klausimus					Ne = 2
Įmonės valdyba svarbiais klausimais konsultuojasi su išorės auditoriais					Ne = 2
Žmogiškųjų išteklių politika ir praktika					
Įmonė turi problemų ieškant naujų buhalterijos darbuotojų					Taip = 3
Įmonė turi problemų ieškant kitų specialybių darbuotojų					Taip = 2
Atsakingas pareigas eiti visada priimami patikimi darbuotojai					Ne = 3
Įmonėje nustatyta bendra premijų mokėjimo sistema					Ne = 2
Darbuotojai periodiškai siunčiami į seminarus ar kvalifikacijos kėlimo kursus					Ne = 2
Kompetencijos svarba					
Vadovai yra kompetentingi					Ne = 3
Visas buhalterijos personalas yra kompetentingas					Ne = 3
Darbuotojų žinios ir gebėjimai tinkamai atlikti pareigas netikrinami					Taip = 2
Sąžiningumas ir moralinės vertybės					
Vadovų reputacija bendruomenėje gera					Ne = 2
Įmonė turi rašytinį elgesio normų (etikos) kodeksą					Ne = 2
Darbuotojai neprivalo susipažinti su šiuo dokumentu					Taip = 2
Įmonėje laikomasi sąžiningo ir etiško elgesio nuostatų					Ne = 3
Nesąžiningo ar neetiško elgesio atveju baudmės nenumatytos					Taip = 3
Įmonėje galioja nuostata, kad klaidos finansinėse ataskaitose kartais toleruotinos					Taip = 3
Įgaliojimų ir atsakomybės skyrimas					
Įmonėje visoms pareigoms yra sudarytos atsakomybę ir pareigas aprašančios pareiginių instrukcijos					Ne = 2
Darbuotojai yra supažindinami su šiomis instrukcijomis					Ne = 3
Darbuotojai ne visada gerai supranta savo pareigas					Taip = 3
Ne visi darbuotojai žino, už ką yra atsakingi					Taip = 3
Su visais materialiai atsakingais darbuotojais sudarytos materialinės atsakomybės sutartys					Ne = 3

Kaip matome iš 15 lentelės, AB „X“ yra sukurtos veiksmingos kontrolės procedūros, susijusios su pajamų, finansinių skolų ir finansinio turto procesais, bet dėl finansinių ataskaitų sudarymo proceso nėra aprašytų kontrolės procedūrų, kas palieka vietos subjektyvumui, apgalei ir netikslumams, todėl viską įvertini turime daryti išvadą, kontrolės rizika yra vidutinė.

15 lentelė. Įmonės „X“ kontrolės procedūrų vertinimas

Įmonės procesas	Kontrolės procedūros	Išvada apie procesą
Pardavimo pajamos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atsakingas darbuotojas palygina sumas, nurodytas kreditų išdavimo ataskaitose, su duomenimis importuotais į apskaitos sistemą. 2. Atliekama statistinė peržiūra dėl vartojimo sutarčių pasirašymo, suvedant duomenis į apskaitos sistemą. 3. Duomenys apie kreditų išdavimą importuojami į sąskaitų išrašymo sistemą automatiškai. 5. Atsakingas buhalteris palygina mėnesio sumas. 	Yra sukurtos veiksmingos kontrolės procedūros, kad aptikti iškreipimus ir apsaugoti nuo jų.
Finansinis turtas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Finansinis turtas registruojamas kaupimo principu 2. Suteiktos paskolos ir terminuoti indėliai apskaitomi amortizuota savikaina, taikant apskaičiuotų palūkanų metodą. 3. Kitas finansinis turtas apskaitomas įsigijimo savikaina, atėmus nuostolį dėl vertės sumažėjimo. 4. Atsakingas buhalteris palygina mėnesio sumas. 	Yra sukurtos veiksmingos kontrolės procedūros, kad aptikti iškreipimus ir apsaugoti nuo jų.
Finansinių ataskaitų sudarymas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nėra įmonės taisyklių apibrėžiančių finansinių ataskaitų sudarymą. 2. Yra tik vienas įsakymas, kuriame nurodyta, kas yra laikoma ilgalaikiu materialiu turtu 	

Išvadą galime patvirtinti pasitikrindami 7 lentelėje. Finansinio audito rizikos dalių vertinimo skalėje. Atlikus kontrolės testus, įsitikinta, kad kontrolės procedūros nėra visiškai veiksmingos, bet vidaus kontrolės sistema yra veiksminga. Tokiu atveju kontrolės rizika yra vidutinė 31 -55 %.

Taigi galime patvirtinti hipotezę H1, kad reikšmingų iškraipymų rizika yra susijusi su kontrolės rizika. Jeigu kontrolės sistema veikia neefektyviai, yra galima reikšmingų iškraipymų rizika, kuri gali lemti neteisingą audito išvados priėmimą. Taip pat galime patvirtinti ir hipotezę H2, nes aptikimo riziką lemia auditoriaus kompetencija, savybės. Jeigu auditorius nenumatytą kontrolės rizikos tikimybės, neatliktų atitinkamų kontrolės testų, didėja finansinės audito rizikos tikimybė.

Galime daryti išvadą, kad visos finansinio audito rizikos yra tarpusavyje susijusios, todėl būtina įvertinti, jas įtakančias sąlygas, veiksnius, pasireiškimo laipsnį. Tokiu atveju auditorius gali prognozuoti papildomų procedūrų atlikimą, sumažinti didesnės tikimybės rizikoms, pateikti rekomendacijas įmonės vadovybei. Iš atliktos analizės reikia išskirti kontrolės ir neaptikimo (audito įmonės) rizikas.

IŠVADOS

Atlikus teorinius bei praktinius audito rizikos vertinimo tyrimus, suformuluotos šios išvados:

1. Atlikus mokslo darbuose pateikiamos sąvokos „finansinio audito rizika“ analizę, nustatyta, kad finansinio audito rizika, tai reikšmingų iškraipymų rizika, rizika, kad auditorius pateiks netinkamą nuomonę apie finansines ataskaitas, rizika, kad bus neaptikti reikšmingi iškraipymai. Taip pat finansinio audito rizika priklauso nuo audituojamos įmonės ir audito įmonės.
2. Apibendrinat finansinio audito rizikos vertinimo praktiką, nustatyta, kad finansinė audito rizika turi būti vertinama sistemiškai. Turi būti išnagrinėti atskiri audito rizikos komponentai, jų tarpusavio ryšys, juos lemiančių sąlygų - veiksnių tikimybė.
3. Atlikus skirtingų rizikos vertinimo metodų/modelių analizę nustatyta, kad audito teorijoje nėra vieningos nuomonės dėl finansinio audito rizikos dalių skaičiaus, jas lemiančių sąlygų, todėl autorės sudarytame modelyje išskirta pagrindiniai komponentai, vertinant įmonės finansinio audito riziką:
  - Reikšmingų iškraipymų rizika, kurią veikia įmonės/verslo, apgaulės, įgimta ir kontrolės rizika. Šių rizikų pasireiškimo tikimybę lemia audituojamą įmonę veikiančios sąlygos: išorės ir vidaus, darbuotojai/vadovybė, kontrolės sistema
  - Aptikimo rizika, kurią lemia profesinė, atrankos ir audito procedūrų rizikos, kurios audito metu kyla iš audito įmonės. Audituojama įmonė neturi didelės įtakos sumažinant šių rizikų tikimybę, nebent, jeigu pasamdyta audito įmonė nepatenkino lūkesčių, galima ją pakeisti kita.
4. Autorės finansinio audito rizikos modelis susideda iš rizikos vertinimo grafino atvaizdavimo ir audito rizikos dalių kokybinio įvertinimo skalės.
5. Finansinio audito rizikos vertinimo grafikas padeda auditoriaui įvertinti visas finansinio audito rizikos komponentes, skalė padeda rizikas įvertinti kokybiškai pagal rizikas veikiančias sąlygas. Galima nustatyti rizikos pasireiškimo lygį: mažas, vidutinis, didelis.

6. Atliktas ekspertinis vertinimas, padėjo išsikelti pagrindines hipotezes: H1: reikšmingo iškraipymo rizika susijusi su kontrolės rizika ir H2: aptikimo riziką lemia auditorius. Pasak ekspertų didžiausią įtaką finansinio audito rizikai turi pats auditorius, kontrolės metodai.
7. Įvertinti sukurto modelio praktiškumą, buvo įvertinta finansų įmonė AB „X“, patvirtintos iškeltos hipotezės.

LITERATŪRA

1. **Adams J.** *Rizika*. Iš anglų kalbos vertė G. Mačys. - Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2001, p. 272
2. **Arens A.A., Loebbecke J.K.**, *Auditing: an Intergrated Approach*. 7 ed. - Upper Sand Rives: Prantice Hall, 1997
3. **200-asis tarptautinis audito standartas**. Bendrieji nepriklausomo auditoriaus tikslai ir audito atlikimas pagal tarptautinius audito standartus, 2009. <http://www.lar.lt/new/request.php?1995> [žiūrėta 2014-09-20].
4. **Auditing Standarts**. *Auditing Standarts Committee International Organization of Supreme Audit Institutions*. - Cairo, 1995
5. **Blokdijk, J. H.**, Tests of control in the audit risk model: Effective? Efficient? Iš *International Journal of No. 8*, 2004, p. 185 – 194
6. **Buhalterijų profesionalų etikos kodeksas**. Tarptautiniai audito standartai.- Vilnius, 2005, p. 135.
7. **CoCo**, The Canadian Institute of Chartered Accountants. Two Same sides of the Coin: CICA'S Guidance on Control and CCAF'S Effectiveness Reporting Framework, 1995
8. **COSO**, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. Internal Control — Integrated Framework. American Institute of Certified Public Accountants. - New York, 1992
9. **COSO ERM**, Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. Enterprise Risk Management — Integrated Framework (Executive Summary)
10. **Daujotaitė D.** *Viešojo sektoriaus veiklos auditas naujojo viešojo administravimo paradigmoje*. // *Viešoji politika ir administravimas*. - Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009, Nr. 28,
11. **Daujotaitė D., Mačerinskienė I.** *Development of performance audit in public sector*. // 5th International Scientific Confernce "Business and management'2008" : Conference

- proceeding, 16-17 May. [CD]. – Vilnius: Technika, 2008
12. **Davies M.**, *Auditing in the new millennium*, 2001
  13. **Beatie V., Fearnley S., Brandt R.**, Auditor Independence and Audit Risk in the UK: A Reconceptualisation, 2002
  14. **Eimanavičiūtė L., Kustienė A.**, *Audito rizikos vertinimo problematika: teoriniai ir praktiniai aspektai.*//Socialiniai mokslai ekonomika. – Aleksandro Stulginskio universitetas, 2014, Nr.1 (41)
  15. **Funkhouser M., Pu Y. J.** Government Performance Auditing in the U.S. and China: Lessons Drawn from a Comparative Review. // Chinese Public Administration Review. - Newark: National Center for Public Productivity, 2004, Vol. 2.
  16. **Ghosh, B. K.**, *Audit risk*, 2005
  17. **Gipienė G., Kanapickienė R.**, Vadovybės įtaka įmonės vidaus kontrolei // Inžinerinė ekonomika, 2001, p.63
  18. **Gupta K.** Contemporary auditing. – Fifth Edition. – New Delhi: Tata McGraw Hillpublishing, 2002.
  19. **Jankūnaitė R., Kanapickienė R.,Gipienė G.**, Employment of Audit Risk Models. Ekonomika. Nr. 71, 2005, p. 59-76
  20. **Jodelienė R.**, Audito rizikos vertinimo modelis. Daktaro disertacija. - Vilniaus universitetas, 2010
  21. **International Scientific Confernce "Business and management'2008"** : Conference proceeding, 16-17 May. [CD]. - Vilnius: Technika, 2008, p. 178.
  22. **Kabašinskas J., Toliatienė I.** Auditas. –V.: Amžius, 1997.- p.76.
  23. **Kanapickienė R., Razmutė M.**, Įmonės vidaus kontrolės vertinimas, VU:- Kaunas, 2009
  24. **Kanapickienė, R.**, Vidaus kontrolės sistemos modelis smulkioms ir vidutinėms įmonėms. - Vilnius, 2001, p. 169
  25. **Kanapickienė, R., Raguckaitė, S.**, Įmonės vidaus kontrolės modelis: teoriniai tyrimai. Lietuvos auditoriai - 10 metų patirtis ir perspektyvos = Lithuanian auditors - 10 years'

- experience and prospects: 4-osios tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos medžiaga (2006 m. gruodžio 15 d.). Vilnius: Lietuvos auditorių rūmai, 2006, p. 95 – 107
26. **Knechel, Robert W.**, Auditing: assurance and risk. 2-nd ed. South Western College Publishing, 2001, p. 732
27. **Lakis, V.**, Audito sistema: Raida ir perspektyvos (monografija). Vilniaus Universiteto leidykla, 2007, p. 386.
28. **Lynn, G.**, A Dictionary of Accounting and Auditing (10000 + accounting and auditing terms currently used in the USA, UK, Canada and Australia). -Xlibris Corporation, 2005, p. 424
29. **Lietuvos audito rūmai**, Tarptautiniai audito standartai, 2015. <http://lar.lt/www/new/page.php?326> [žiūrėta 2016 04 01].
30. **Mackevičius, J.** Audito teorija ir praktika. -V.: Lietuvos mokslas, 1999, p. 267
31. **Puškorius S.** Veiklos audito lyginamoji analizė: teorijų apžvalga. // Viešoji politika ir administravimas. - Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003, Nr. 4, p. 6.
32. **Pollitt, Ch., Summa H.** Performance Audit and Public Management Reform // Performance or Compliance? Performance Audit and Public Management in Five Countries. - New York: Oxford University Press Inc., 2002
33. **Rupeikienė L.**, Auditas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005, p. 155.
34. **Staliūnienė, J.D.**, Vidaus kontrolės rizikos įvertinimas ir jos įtaka audito išvadai. // Ketvirtoji respublikinė doktorantų ir magistrantų mokslinė konferencija. Lietuvos ūkio ekonominės ir vadybinės problemos, Kaunas: VDU, 2001, p. 123 – 129.
35. **Sheremet, A., D., Suyts, B., P.** Audit. - Moscow. 1995.
36. **Tarptautinių audito standartų taikymo atliekant mažų ir vidutinių įmonių auditą vadovas, 2011.**
37. **Turnbull**, The Institute of Chartered Accountants in England and Wales. Internal Control: Guidance for Directors on the Combined Code, 1999
38. **Turner K.F., Bienstock C.C., Reed R.**, An Application of the Conceptual Model of Service Quality to Independent Auditing Services, 2010

39. **Vaitkevičiūtė A.**, Finansinis (teisėtumo) auditas, 2011.
http://www.vkontrole.lt/vsa/failai/files/Finansinio%20audito%20pagrindai_2011-10.pdf
[žiūrėta 2016 03 29].
40. **Waring C.G., Morgan S.L.** Public Sector Performance Auditing in Developing Countries. - Washington, D.C: The World Bank, 2007.
41. **Whittington, R. O., Pany K.**, Principles of Auditing and Other Assurance Services. 15-th ed. McGraw-Hill Irwin, 2006, p.786
42. **Wolfe, D. T., Hermanson, D. R.**, The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud. Iš *The CPA Journal* , 2004.
43. **Wortmann, Richard E.** (2007). Don't Get Stuck Behind the Eight Ball: Master New Auditing Standards Now? -Bnet Business Network, 2007

Šileikienė J. *Finansinio audito rizikos ir jų vertinimas X įmonės pavyzdžiu*/ Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. Daujotaitė, - Vilnius: Mykolo Romero universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2016

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta finansų audito rizikos vertinimo metodika, modeliai, pateiktas įmonės X finansinio audito vertinimo modelis. Pirmajame skyriuje nagrinėjama finansinio audito rizikos samprata. Antrame darbo skyriuje nagrinėjama finansinio audito rizikų rūšys, pateikiama vertinimo metodika ir modeliai, atliktas ekspertinis tyrimas. Trečiajame skyriuje pateikiamas autorės siūlomas finansinio audito rizikos vertinimo modelis, jo taikymo metodologija, iškeliami hipotezė. Ketvirtajame skyriuje atliekamas finansinės įmonės AB“X“ vertinimas, naudojantis sukurtu modeliu, patvirtinama hipotezė. Penktajame skyriuje pateikiamos išvados.

Pagrindiniai žodžiai: finansinio audito rizika, reikšmingi iškraipymai, aptikimo rizika, kontrolės rizika, įgimta rizika, modelis.

Šileikienė J. *Financial audit risks and the assessment of them according to the example of X Company* / Financial management master thesis. Supervisor doc. dr. D. Daujotaitė. – Vilnius: University of Mykolas Romeris, Department of Economics and Finance Management, 2016

ANNOTATION

In this master's thesis the methodology and models of the financial audit risk assessment are analyzed and estimated, the model of X company's financial audit assessment is presented. In the first chapter the concept of financial audit risk is analyzed. In the second chapter the types of financial audit risks are analyzed, the methodology and models of the assessment are presented, the expert research was carried out. In the third chapter the model of the assessment of the financial audit risk, which is proposed by author, and the methodology of its application are presented, the hypothesis is raised. In the fourth chapter the assessment of financial JSC “X“ company is carried out by using the created model, the hypothesis is confirmed. In the fifth chapter conclusions are formulated.

Key words: financial audit risk, material misstatements, detection risk, control risk, inherent risk, model.

Šileikienė J. *Finansinio audito rizikos ir jų vertinimas X įmonės pavyzdžiu/* Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. Daujotaitė, - Vilnius: Mykolo Romero universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2016

SANTRAUKA

Verslo subjektams, norintiems priimti tinkamus ekonominius sprendimus, yra reikalinga patikima informacija. Audituotos finansinės ataskaitos suteikia tokią informaciją. Nepaisant to, išlieka tikimybė, kad auditorius galėjo nepastebėti iškraipymų, atsiradusių dėl klaidos arba apgaulės, o tai gali įtakoti auditorius išvadas apie finansinę būklę. Auditas – veiklos sritis, kuriai būdinga neišvengiama rizika. Atsižvelgus į tai, būtina sukurti tinkamą rizikos įvertinimo sistemą, kuri įmonėje padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir taptų veiklos valdymo pagrindu. Tad todėl buvo iškelta pagrindinė tyrimo problema, kokiais būdais galima įvertinti finansinio audito riziką ir kuris iš jų tinkamiausias įmonėje X. Tyrimo objektas - finansinio audito rizikos ir jų vertinimas. Tyrimo tikslas: įvertinti finansinio audito rizikos ir jų vertinimo metodus ir pateikti siūlymus jų tobulinimui. Taip pat buvo iškelti tyrimo uždaviniai: pateikti finansinio audito rizikos teoriją, išanalizuoti finansinio audito rizikos rūšis ir jų vertinimo metodus, parengti finansinio audito rizikos vertinimo modelį, atlikti X įmonės finansinio audito rizikos vertinimą ir pateikti siūlymus jo tobulinimui.

Magistro darbe suformuluota finansinio audito rizikos problematika. Išanalizuoti ir susisteminti lietuvių ir užsienio autorių teoriniai ir praktiniai finansinio audito rizikos vertinimo aspektai. Pateikta atskirų rizikų: reikšmingų iškraipymų, aptikimo, įgimtos, kontrolės vertinimo metodikos, šias rizikas įtakojančios sąlygos, veiksniai. Atlikta tarptautinių audito standartų analizė. Išanalizuoti finansų audito vertinimo modeliai. Autorės sukurtas finansinio audito rizikos vertinimo modelis, kuris susideda iš dviejų dalių: grafiko ir skalės. Atliktas praktinis finansinės įmonės AB „X“ vertinimas. Patvirtinta hipotezė, kad reikšmingų iškraipymų riziką įtakoja kontrolės rizikos laipsnis.

Šileikienė J. *Financial audit risks and the assessment of them according to the example of X Company* /Financial management master thesis. Supervisor doc. dr. D. Daujotaitė. – Vilnius: University of Mykolas Romeris, Department of Economics and Finance Management, 2016

SUMMARY

The reliable information is needed for business entities who want to make the right economic decisions. The audited financial statements provide such information. Nevertheless, there is a probability that the auditor could overlook distortions caused by an error or fraud, and this may affect the auditor's report about the financial condition. The audit is a scope, characterized by an inevitable risk. In view of this, it is need to establish a proper system of the risk's assessment, which would help to achieve the objectives set in the company and become a performance management basis. So the main problem of the research was raised, in which ways the financial audit risk can be evaluated and which of them is the best in X company. The object of the research - the financial audit risks and the assessment of them. The purpose of the research: to evaluate the methods of the financial audit risks and of theirs assessment and to present suggestions for the improvement of them. Also the objectives of the research were raised: to provide the theory of the financial audit risk, to analyze the types of the financial audit risks and methods of the assessment of them, to develop a model of the financial audit risk's assessment, to carry out the financial audit risk's assessment of X company and to present suggestions for its improvement.

In this master's work the problems of a financial audit risk were formulated. The aspects of the Lithuanian and foreign authors' theoretical and practical financial audit risk were analyzed and systematized. The methods of the separate risks such as material misstatement, inherent, detection and control, the conditions and factors, which affect these risks, are presented. An analysis of national and international auditing standards was carried out. The models of the financial audit assessment were analyzed. The author created a model of the assessment of the financial audit risk, which consists of two parts: the diagram and scale. A practical assessment of financial company JSC "X" was carried out. The hypothesis confirmed that the level of the control risk affects the risk of material misstatement.

PRIEDAI

AB "X"

(įmonės pavadinimas)

Įm.k. 3YYYY, UUUUU, Vilnius

(įmonės kodas, adresas, kiti duomenys)

(Tvirtinimo žyma)

2014 m. gruodžio 31 d. BALANSAS

3/27/2015

(ataskaitos sudarymo data)

2014 m.

litas

(ataskaitinis laikotarpis)

(ataskaitos tikslumo lygis ir valiuta)

	TURTAS	Pastabos Nr.	Finansiniai metai	Praėję finansiniai metai
A.	ILGALAIKIS TURTAS		9228399	7117809
I.	NEMATERIALUSIS TURTAS		-	-
I.1.	Plėtros darbai			
I.2.	Prestižas			
I.3.	Patentai, licencijos			
I.4.	Programinė įranga			
I.5.	Kitas nematerialusis turtas			
II.	MATERIALUSIS TURTAS	2	135331	170605
II.1.	Žemė			
II.2.	Pastatai ir statiniai			
II.3.	Mašinos ir įrengimai			
II.4.	Transporto priemonės	2	120122	170605
II.5.	Kita įranga, prietaisai, įrankiai ir įrenginiai			
II.6.	Nebaigta statyba			
II.7.	Kitas materialusis turtas	2	15209	
II.8.	Investicinis turtas		-	-
II.8.1.	Žemė			
II.8.2.	Pastatai			
III.	FINANSINIS TURTAS		9090658	6651961
III.1.	Investicijos į dukterines ir asocijuotas įmones			
III.2.	Paskolos asocijuotoms ir dukterinėms įmonėms			
III.3.	Po vienerių metų gautinos sumos	4	9090658	6651961
III.4.	Kitas finansinis turtas			
IV.	KITAS ILGALAIKIS TURTAS		2410	295243
IV.1.	Atidėtojo mokesčio turtas	16	2410	295243
IV.2.	Kitas ilgalaikis turtas			
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS		21250111	4657214
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		-	-
I.1.	Atsargos		-	-
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai			
I.1.2.	Nebaigta gamyba			
I.1.3.	Pagaminta produkcija			
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti			
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti			
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai			
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys			
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		17246547	4209718
II.1.	Klientams suteikti kreditai	4	17189417	4161952
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos			
II.3.	Kitos gautinos sumos	5	57130	47766
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		-	-
III.1.	Trumpalaikės investicijos			
III.2.	Terminuoti indėliai			
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas			
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		4003564	447496
	TURTO IŠ VISO:		30478510	11775023

2 PRIEDAS

	NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	Pastabos Nr.	Finansiniai metai	Praėję finansiniai metai
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		6801317	3097729
I.	KAPITALAS		470000	470000
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	6	470000	470000
I.2.	Pasirašytasis neapmokėtas kapitalas (-)			
I.3.	Akcijų priedai			
I.4.	Savos akcijos (-)			
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)			
III.	REZERVAI		47000	47000
III.1.	Privalomasis	7	47000	47000
III.2.	Savoms akcijoms įsigyti			
III.3.	Kiti rezervai			
IV.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	8	6284317	2580729
IV.1.	Ataskaitinių metų pelnas (nuostoliai)		3703588	1573475
IV.2.	Ankstesnių metų pelnas (nuostoliai)		2580729	1007254
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS			
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		23677193	8677294
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		22361137	6790801
I.1.	Finansinės skolos		22361137	6790801
I.1.1.	Lizingo (finansinės nuomos) ar panašūs įsipareigojimai	9	23948	85080
I.1.2.	Kredito įstaigoms			
I.1.3.	Kitos finansinės skolos	9	22337189	6705721
I.2.	Skolos tiekėjams			
I.3.	Gauti išankstiniai apmokėjimai			
I.4.	Atidėjiniai		-	-
I.4.1.	Įsipareigojimų ir reikalavimų padengimo			
I.4.2.	Pensijų ir panašių įsipareigojimų			
I.4.3.	Kiti atidėjiniai			
I.5.	Atidėtojo mokesčio įsipareigojimas			
I.6.	Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai			
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI		1316056	1886493
II.1.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	9	80661	121149
II.2.	Finansinės skolos		-	1272699
II.2.1.	Kredito įstaigoms			
II.2.2.	Kitos skolos	9		1272699
II.3.	Skolos tiekėjams		576180	205680
II.4.	Gauti išankstiniai apmokėjimai		809	5528
II.5.	Pelno mokesčio įsipareigojimai		587242	207284
II.6.	Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	10	67245	51373
II.7.	Atidėjiniai			
II.8.	Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	11	3919	22780
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:		30478510	11775023

(įmonės vadovo pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

(vyriausiojo buhalterio (buhalterio)
arba galinčio tvarkyti apskaitą kito
asmens pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

3 PRIEDAS

Pelno (nuostolių) ataskaitos forma

AB "X"

(įmonės pavadinimas)

Įm.k. 3YYYYY, UUUUU, Vilnius

(įmonės kodas, adresas, kiti duomenys)

(Tvirtinimo žyma)

2015 m. gruodžio 31 d. PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITA

3/27/2015

(ataskaitos sudarymo data)

2014 m.

(ataskaitinis laikotarpis)

litais

(ataskaitos tikslumo lygis ir valiuta)

Eil. nr.	STRAIPSNIAI	Pastabos Nr.	Finansiniai metai	Praėję finansiniai metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS	12	13629375	5956414
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA	13	3339558	2066381
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		10289817	3890033
IV.	VEIKLOS SAŃAUDOS	14	4330191	1914733
IV.1.	Pardavimo		2928167	1303281
IV.2.	Bendrosios ir administracinės		1402024	611452
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		5959626	1975300
VI.	KITA VEIKLA		-	-
VI.1.	Pajamos			
VI.2.	ŠaŃaudos			
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	15	(1149945)	(166594)
VII.1.	Pajamos			196664
VII.2.	ŠaŃaudos		1149945	363258
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		4809681	1808706
IX.	PAGAUTĖ			
X.	NETEKIMAI			
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ		4809681	1808706
XII.	PELNO MOKESTIS	16	1106093	235229
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		3703588	1573477

(įmonės vadovo pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

(vyriausiojo buhalterio (buhalterio) arba galinčio tvarkyti apskaitą kito asmens pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)